

"MINUN PITÄISI OIKEASTAAN KERTOJA JOLLEKULLE." HENKILÖHAHMOISTA JA
TUNTEISTA ANU KAIPAISEN ROMAANISSA *ON NEIDOLLA PUNAPAULA*

Anna Syrjänen-Filppu

Pro gradu-tutkielma

Kotimainen kirjallisuus

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Lokakuu 2019

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta/ suomalais-ugrialaisten sekä pohjoismaisten kielten ja kulttuurien tutkimus		
Tekijä – Författare – Author Anna Syrjänen-Filppu		
Työn nimi – Arbetets titel – Title "Minun pitäisi oikeastaan kertoa jollekulle." Henkilöhahmoista ja tunteista Anu Kaipaisen romaanissa <i>On neidolla punapaula</i> .		
Oppiaine – Läroämne – Subject Kotimainen kirjallisuus		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu-tutkielma	Aika – Datum – Month and year lokakuu 2019	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 65 s.
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract Tutkielmani tarkastelee Anu Kaipaisen romaania <i>On neidolla punapaula</i>, sen henkilöhahmoja, henkilöhahmojen rakentumista ja kerrontaa. Kaipainen liittää useissa teoksissaan yhteen oman aikansa muutokset yhteiskunnassa ja kansanrunojen myyttiset ainekset. Teoksen subtekstinä on <i>Kantelettaren</i> runo "Turusen neiti" ja suomen-ruotsalainen kansanlaulu "On neidolla punapaula", josta teos on saanut nimensä. Romaanissa <i>On neidolla punapaula</i> yhtenä teemana on rakkaus, joka synnyttää monenlaisia tunteita. Tarkastelen tutkielmassani myös miten tunteita kuvataan kohdeteoksessa. Henkilöhahmot kokevat romaanissa erilaisia tunteita, rakkaudesta häpeään ja pettymykseen.</p> <p>Tutkielmani vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin: minkälaiset ovat romaanin henkilöhahmojen tunteet Annikka kohtaan? Minkälaiset ovat Annikin ja hänen rakastettunsa väliset tunteet? Minkälainen henkilöhahmo Annikki on? Miten henkilöhahmot rakentuvat?</p> <p>Henkilöhahmot ovat kirjallisuudessa tärkeitä. He rakentuvat pala palalta, joko kehittyäkseen tai pysyäkseen staattisina. Romaanin <i>On neidolla punapaula</i> kertojan rooli on myös olennainen, sillä teoksen kertoja kommentoi lähes koko ajan kertomaansa, vaikka ei ole mukana henkilöhahmona. Tutkielmani perustuu seuraaville käsitteille: henkilöhahmo, kertoja, kerronta ja fokalisaatio. Tutkielmassani nojaan myös tunteiden teoriaan.</p> <p>Lopuksi totean, että tunteet näyttelevät suurta osaa teoksessa. Tunteiden kuvauksessa käytetään paljon luonnosta otettuja metaforia. Luonto on voimakkaasti läsnä kerronnassa kautta koko teoksen. Annikki vertautuu luontoon ja lintuihin. Annikki on ristiriitainen henkilöhahmo, samalla kertaa kova ja pehmeä luonteeltaan. Hän on ihmisten mielissä erilainen kuin muut. Tämä erilaisuus synnyttää ristiriitaisia tunteita muissa henkilöhahmoissa. Kaipaisen teoksille on ominaista päähenkilöhahmon erilaisuus vastaan nk. tavalliset henkilöt. Tästä erilaisuudesta syntyy teoksen ristiriita. Kaipaiselle olennainen myyttinen aines liittyy kerrontaan läpi koko teoksen yhdistyen romaanin lopussa.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords henkilöhahmot, kerronta, kertoja, emotiot, affektiivisuus, Anu Kaipainen		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskusta kampuksen kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4
1.1 Tutkimuskohde ja tutkimuskysymykset	4
2. Tutkielman keskeiset käsitteet	10
3. Kertoja ja kerronta	17
3.1. Kertojan suhde kertomaansa	23
3.2. Henkilöhahmojen ja kertojan suhde	26
4. Annikki henkilöhahmona	30
4.1. Henkilöhahmon rakentuminen	32
5. Annikki ja Hans, tarina rakkaudesta	41
5.1. Annikki ja tunteet	43
5.2. Hans	48
6. Lopuksi	58
LÄHDELUETTELO	63

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuskohde ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni kohteena on Anu Kaipaisen (1933-2009) romaani *On neidolla punapaula* (ONP) vuodelta 1973. Anu Kaipainen toimi äidinkielenopettajana, oli kaupungin valtuustossa Kauniaisissa ja avusti sanomalehtiä. Hän puolusti kirjoituksissaan syrjittyjä, ajoi rauhanasiasia, puhui koulun ja terveydenhuollon ongelmista ja vastusti rasismia ja taiteen kaupallistamista. Kaipaisen tuotannon laajassa kaaressa näkyy sama linja, jota naiskirjallisuutemme on noudattanut tultaessa 60-luvulta pari vuosikymmentä eteenpäin. Kun naiskirjailijoista kirjoitetaan 80-luvulla, subjektiivisuus on lisääntynyt eivätkä ”minän tarinat” kaihda kuvata särkymistä (Enwald 1989, 633, 635). Kaipainen kirjoitti parikymmentä teosta ja kaksi runokokoelmaa. Hänen teoksistaan *Arkkienkeli Oulussa*, *Magdaleena ja maailman lapset* ja *Ruusubaletti* on tehty näyttämösovitukset. Eija-Elina Bergholm ohjasi vuonna 1977 televisioon näytelmän ”On neidolla punapaula”.

Anu Kaipaisen kirjailijaura alkoi 1960-luvun alussa. Suomessa 1960-luku oli murroksen vuosikymmen ja jyrkkiä muutoksia tapahtui yhteiskunnassa ja kulttuurielämässä. Muidenkin maiden kirjallisuushistoriassa ajanjakso 1960-luvulta 1970-luvulle nähdään usein paradigman vaihdoksen saumakohtana (Niemi 1999, 158). Christer Kihlman puhui 1960-luvun kannanotoissa kirjailijan tarpeesta paljastaa kulissien takaista todellisuutta ja rikkoa yhteiskunnallisia tabuja, esimerkiksi seksuaalielämän alueella. Suomalaiset naiskirjailijat Anu Kaipainen, Marja-Leena Mikkola ja Eeva Kilpi osallistuivat tabujen kaatamiseen 1960-luvulla. He kokivat kaikki yhteiskunnallisen herätyksen ja ilmaisivat teoksissaan myyttis-runollisin

keinoin etäännyttäen nykyajan ongelmia (Niemi 1999, 180). Nainen oli monialainen ja -roolinen 1960-luvun kirjallisuudessa. Nainen lauloi, riimiteli ja näytteli. Hän kytki globaalisuutta korostavana aikana ilmaisunsa suomalaiskansalliseen runonlaulaja perinteeseen. Nainen kehitti ”uusrealismin ja -valistuksen” ilmapiirissä satuja ja fantasiaa. Hän kirjoitti uudelleen myyttejä ja oli opettavaisuudessaan usein myös romanttinen (Enwald 1999, 200). Anu Kaipainen on esimerkki monialaisesta kirjailijasta.

Romaani *On neidolla punapaula* kertoo Annikista, keski-ikäisestä naisesta, joka toimii yrittäjänä Lapissa. Annikilla on käsityöverstas, jossa tehdään perinteisiä koruja luusta ja nahkatöitä. Annikki on antanut töitä lapin ihmisille. Hän taistelee elinkeinonsa puolesta ja on koko ajan rahavaikeuksissa. Uusi aika tekee tuloaan Lappiin ja Lapin ihmiset kokevat, että etelästä tulleet ihmiset ja elinkeinon harjoittajat uusine ideoineen riistävät heitä ja heidän toimeentulonsa. Annikki itse on asunut etelässä ja muuttanut aikuisena Lappiin. Annikin äiti on kuitenkin saamelainen ja niin Annikki kuuluu pohjoiseen. Annikki rakastuu nuoreen liftariin, saksalaiseen Hansiin. Hansin tulon myötä Annikin elämä muuttuu. Oltuaan kauan yksin seuranaan vain isänsä ja työntekijänsä rakastunut Annikki alkaa katsella maailmaa toisin silmin.

Romaanin muita henkilöitä ovat Annikin ja Hansin lisäksi Annikin isä, opettaja, Annikin etelästä tullut serkku, jota kutsutaan Ministerinleskeksi ja tämän tytär. Lisäksi romaanissa on Annikin verstaan työntekijöitä.

Romaanin teemana on rakastuneena naisena oleminen, ihmisen vaikeus kohdata toinen ihminen ja yksilön selviytyminen muuttuvassa yhteiskunnassa. Lappia on aina hyväksikäytetty eteläisen Suomen taholta, romaanissakin Annikki joutuu taistelemaan elinkeinonsa puolesta. Romaani on myös rakkauskertomus, joka kertoo kahden erilaisen ihmisen kohtaamisesta ja läheisyydestä. Romaanissa kuvataan uuden ajan tuloa Lappiin,

josta on esimerkkinä hotellin rakentaminen tunturille ja hotellin uudet työntekijät, jotka tulevat etelästä sen sijaan että olisi työllistetty Lapin ihmisiä.

Teoksissaan Kaipainen ottaa kantaa kirjoittamisajankohdan asioihin. *On neidolla punapaula*-romaanissa Kaipainen käsittelee pohjoisen ihmisen vaikeuksia saada työtä tai rahoitusta elinkeinotoimintaansa varten Lapissa. Teoksessa *Naistentanssit* Kaipainen käsittelee luonnonsuojeluteemaa ja peruskoulun tuloa kaupunkiin. Teoksessa *Kaarinan veriballadi* teemana on erilaisuus, erilaisuuden palko ja mitä se saa aikaan yhteisössä, muutamia teoksia mainitakseni. Vaikka Kaipaisen teokset kertovat muutama vuosikymmen sitten tapahtuneista asioista, hänen kirjojensa henkilöhahmojensa ongelmat peilautuvat nykyaikaan. Ihmisillä on rahahuolia ja he kantavat huolta tulevasta. Kaipainen tähdentää teoksissaan maailmanlaajuista vastuuta. Myyttejä muuntelemalla hän ilmaisi mielipiteensä naisten osasta (Enwald 1999, 633). Anu Kaipainen liittää teoksissaan yhteen oman aikansa muutokset yhteiskunnassa ja kansan runouden myyttiset kertomukset ja realismin.

Romaanissa *On neidolla punapaula* myyttisenä pohjana on viittauksia *Kantelettaren* runoon ”Turusen neiti” ja kansanlauluun ”On neidolla punapaula”. Runo ja kansanlaulu myötäilevät romaanin kerrontaa ja kulkevat koko ajan mukana yhdistyen kerrontaan romaanin viimeisillä sivuilla.

Anu Kaipaisen käsittelyssä *Kantelettaren* runo ja kansanlaulu ”On neidolla punapaula” saavat uuden merkityksen ja Kaipainen kääntää naisen ja miehen roolit nurinpäin ja nykyaikaan. Punapaula on yksi teoksen johtomotiiveista, joka toistuu kirjassa.

Anu Kaipaisen teoksissa on usein taustana kansantarun tarinoita ja kertomuksia kuten teoksessa *Magdaleena ja maailman lapset* (1969), joka perustuu suomalaiseen kansantaruun Matalleenasta ja *Raamatun* kertomukseen Magdaleenasta. Toisena

esimerkkinä Kaipaisen teoksesta, joissa myyttisiä aiheita on käytetty onnistuneesti, on Larin Paraskesta kertova romaani *Poimisin heliät hiekat* (1979).

On neidolla punapaula-romaanissa on myös viittauksia *Raamattuun*.

Hyvän ja pahan tiedon puusta maistaminen ei ollut mikään naisen ja miehen ensi kosketus, vaan kirjaimellisesti tieto. Ja luultavasti kaikki olisi ollut toisin, jos nainen ja mies olisivat saaneet koskettaa toisiaan ennen sitä tietoa. (ONP, 211.)

Katkelmassa Kaipainen lainaa omaan tapaansa *Raamattua*. Toisessa kohdassa Kaipainen lainaa *Raamatun* kärsimyshistorian aihetta Annikin ikävöidessä rakastaan ja kärsiessään menetetyn rakkauden tähden.

Mutta se yö oli ollut tyyni kuin huokaus, niin vähän tuulinen että viirikukkokin oli kääntynyt vain kolme kertaa. Hän muisti miten se oli vitkaan liikahduttanut itseään ja katsonut suoraan häntä kohti ruosteisella silmällään. (ONP, 296.)

Kukko kääntyi kolme kertaa ja katsoi Annikkia. Raamatussa kerrotaan, kun Jeesus vangittiin, kukko oli kiekunut kolme kertaa ja Jeesus oli katsonut silloin Pietaria. Rakkauden loppuminen, pettymys rakkaudessa ja Annikin ikävä vertautuvat kärsimyshistoriaan.

Samankaltaisia rinnastuksia *Raamattuun* on myös esimerkiksi *Magdaleena ja maailman lapset*-romaanissa.

Anu Kaipainen kuvaa teoksissaan usein rohkeita, vahvoja ja erikoisia naisia. He eivät ole kauniita ja nuoria, vaan keski-ikäisiä ja perheensä johtajia. He eivät menetä toivoaan, jos joskus menee huonosti, Heillä on ammatit tai sitten he kouluttavat itsensä johonkin ammattiin kuten Hertta romaanissa *Naistentanssit*.

On neidolla punapaula-romaani on balladi. Balladi on runomuotoinen, usein surullisesti päättyvä rakkaustarina. Balladit kertovat usein ristiriitatilanteesta, joka syntyy perheen ja rakastetun välillä (Tonteri 2003, 21). Balladimaista romaanissa on Lapin luonto, joka näyttäytyy jylhänä, karuna ja kauniina ja antaa taustan tapahtumille. Balladiin kuuluu myös kuolema tai ero.

Tutkin gradussani Kaipaisen romaanin Annikkia henkilöahmona, henkilöahmon rakentumista ja kerrontaa. Henkilöahmot ovat oleellinen osa kirjallisuuden kerrontaa. Valtaosa fiktiosta rakentuu juuri henkilöahmon toiminnan ympärille (Tonteri 2003, 10)

Tutkimusongelmani on selvittää, minkälainen henkilöahmo Annikki on? Miten henkilöahmo rakentuu? Minkälaiset ovat romaanin muiden henkilöahmojen suhteet ja tunteet Annikkia kohtaan? Minkälaisia tunteiden tiloja henkilöahmoihin liittyy? Miten tunteita kuvataan teoksessa? Kirjallisuuden kuvaukset vaikuttavat myös lukijaan emotionaalisesti ja tunteet ovat romaanissa keskeisessä osassa. Lukija voi eläytyä henkilön tunteisiin, varsinkin jos henkilöahmoa kuvataan sisältäpäin. Romaani on rakkauskertomus. Rakkaus mielletään suureksi emotioksi. Miten affektiivisuus ilmenee teoksessa?

Minkälaiset ovat Annikin tunteet Hansia kohtaan ja miten ne ilmenevät romaanissa. Miten henkilöahmojen ajattelu, puheet ja eleet paljastavat tunteita?

Teoreettisena viitekehyksenä käytän kertomuksen teoriaa ja teoriaa henkilöahmojen rakentumisesta ja henkilöahmojen piirteistä. Nojaan myös tunteiden teoriaan, jonka esittelen toisessa luvussa. Taiteet ja kirjallisuus synnyttävät erilaisia tunteita ihmisissä. Tunneteorian kautta selvitän Annikin, Hansin ja muiden henkilöahmojen emotioita, heidän tuntemuksiaan ja henkilöahmojen tunteiden kuvausta. Miten emotiot luovat tunnevaikutuksia lukijassa.

Työni perustuu narratologian keskeisille käsitteille: henkilöahmo, kertoja, kerronta ja fokalisaatio. Tutkin tekstianalyysin keinoin romaanin kerrontaa, kertojan osuutta ja henkilöahmojen esittämistä ja kehittymistä luvussa kolme.

Fiktiivinen henkilöahmo on kuin konstruktio, joka kootaan monitahoisten vihjeiden avulla. Vihjeitä voidaan tulkita erilaisten teoreettisten kehysten läpi (Tonteri 2003, 11).

Henkilöahmot nähdään todellisten ihmisten jäljitelminä ja niihin suhtaudutaan kuin

tuttuihin. Henkilöt ovat osa tekstin rakennetta (Rimmon-Kenan 1991, 44-45). Teoksessa kertoja on kaikkietävä ja koko ajan läsnä. Neljännessä luvussa tarkastelen Annikkia henkilöahmona, hänen kehittymistään ja miten häntä kuvataan. Viidennessä luvussa on pääpaino Annikin ja Hansin rakkaussuhteella ja tunneilmaisussa.

Anu Kaipaisen teoksista *Arkkienkeli Oulussa*, *Kaarinan veriballadi* ja *Magdaleena ja maailman lapset* on aikaisemmin tehty pro gradu-opinnäytteitä.

2. TUTKIELMAN KESKEISET KÄSITTEET

Kirjallisuudessa käsitellään tunteita monella eri tavalla. Tunteet ja niiden merkitys ihmisenä olemiselle ovat kautta aikain olleet kirjallisuuden ytimessä (Meretoja & Mäkilä 2013,4).

Tässä luvussa määrittelen käyttämäni käsitteet emotio ja affektiivisuus teoksesta otettujen esimerkkien valossa.

Kirjallisuudessa kuvattujen henkilöhahmojen tunteet ja niiden lukijassa herättämät vaikutukset ovat kirjallisten tunteiden tutkituin alue (Lyytikäinen 2016, 42). Kirjallisuudessa kertojan ja henkilöhahmojen suhde on tärkeä, sillä henkilöhahmot välittyvät kerrottuna. Tunteita voi ilmaista eleillä ja puheella. Jopa yksityisillä sanoillakin on oma tunteisiin ja tunnetiloihin vaikuttava valenssinsa. Merkitsevää on, hallitseeko kuvausta auringonpaiste vai pilvinen päivä tai kesä vai syksy. Myös henkilöhahmoihin kohdistuvia tunnereaktioita säädellään niin että henkilöhahmon tunteiden sijaan lukija voi tuntea päinvastaisia tunteita (Lyytikäinen 2016, 48-49). Kaipaisen romaani on rakkausromaani, mutta rakkaus ei ole siinä ainoa tunne. Päähenkilöhahmo käy rakastuessaan läpi erilaisia tunteita, kuten myös muut henkilöhahmot.

Päähenkilöhahmo Annikki on empaattinen ja rehellinen ja samalla kompleksinen hahmo, josta ihmiset luulevat kaikenlaista, mutta eivät oikeastaan tunne häntä. Lukijan on jossain määrin helppo samaistua Annikkiin. Annikki on rehellinen tunteissaan. Teoksen yhtenä teemana on myös uuden aikakauden tulo Lappiin, vanhan ajan muuttuminen. Tunteet vanhan ajan väistyessä ja uuden edessä vaihtelevat.

Miksi te suositte vain rakennus- ja koneteollisuutta? Annikki kysyi? – Te suositte vain investointeja. Ja minun kun ei tarvitse edes investoida. Minä voin ottaa kahdeksan uutta työntekijää ilman sitä. Minä voin nostaa käsityön uuteen kukoistukseensa. Ja se on näiden ihmisten ainoa pelastus. Nämä ihmiset eivät pysty alistumaan koneisiin.

- Sinä nyt voisit vaikka mitä. Loihtia kuita taivaalle.
 - Ja sinä olet semmoinen saatanan teknoraatti.
- Nyt Simo Taalo suuttui. (ONP, 55.)

Annikki keskustelee kehitysaluerahaston tarkastajan kanssa Lapin kehittämisestä.

Annikki puolustaa omaa käsityöverstaan toimintaansa ja kehitysalue tarkastaja puhuu Lapin kehittämisestä koneelliseksi ja nykyaikaiseksi. Asia on arkaluonteinen, ja tunteisiin käyvä. Kummatkin keskustelijat puhuvat yhä kiivaammin. Kuvauksessa Annikki pysyy rauhallisena, mutta kehitysaluerahaston tarkastaja suuttuu. Kautta koko teoksen on keskiössä uuden ajan tulo Lappiin, joka synnyttää tunteita puolesta ja vastaan. Uuden ajan tulo on kuitenkin välttämätöntä.

Kaipaisen kieli on runollista ja vertauskuvallista. Kaipainen käyttää luonnosta otettuja metaforia tunteiden kuvauksissa. Kaipaisen kuvaus tapahtumista on tunteita herättävää ja kaunista.

Ja se nousi, nosti kiiltävän päänsä ja katsoi: maan polvien yllä hulmusivat jo väljät hameet. Kuori suomut kuin kädet ympäriltään, aukeni tuulelle ja nousevalle auringolle, siemensi ryöpsähtäen joka taholle. (ONP, 98.)

Tässä kuvataan Annikin ja Hansin ensimmäistä rakastelua. Kuvat on otettu luonnosta; tuulet ja nouseva aurinko kuvaavat rakastelun aiheuttamaa vaikutusta. Kirjallisuuden affektiivisuutta ja siihen liittyviä tunneilmiöitä tutkimalla saadaan parempi käsitys kirjallisuuden vaikuttavuudesta ja niistä mekanismeista, joiden avulla kirjallisuus liikuttaa lukijaa. Tunteisiin vaikuttaminen on keskeinen osa kaunokirjallisuuden merkityksen välittämistä, jota ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa otettu riittävästi huomioon (Helle & Hollsten 2016, 8).

Tunteiden tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat emootiot ja affektit. Emootioihin kohdistuva tutkimus käyttää usein psykologian määrittelemää emotion käsitettä ja teoreettista tukea haetaan erityisesti kognitiotieteestä (Helle & Hollsten 2016,13). Tekstien emotionaalisuus tai affektiivisuus liittyvät siihen, miten tekstit liikuttavat tai aikaansaavat vaikutuksia (Saresma 2016, 223).

Kognitiivisessa tunteiden tutkimuksessa keskiössä ovat useimmiten emootiot ja pysyvät tunteet. Emootiot ovat tunteita, jotka ovat kokijalleen tietoisia. Näitä ovat esimerkiksi pelko, viha ja suru. Ne ovat luonteeltaan narratiivisia: niiden syy-seuraussuhteita voidaan kartoittaa. Emotion aiheuttaja voidaan osoittaa ja emotion kokija pystyy nimeämään kokemansa emotion. Affektin ja emotion käsitteet erotetaan usein toisistaan, mutta ne voidaan myös nähdä toisiaan täydentävinä. Affektin voi ymmärtää kattokäsitteeksi, jonka alle emotion käsite kuuluu. Affektit ovat tiedostamattomia. Affekteja on kaikkialla, mutta valtaosa niistä jää kokijaltaan tietoisesti havaitsematta (Helle & Hollsten 2016,14, 16, 19). Affekti on tulkittu ruumiillisemmaksi, vähemmän kulttuurista välittyneisyyttä ja käsitteellistämistä edellyttäväksi kuin vaikkapa tunne tai tuntemus (Hekanaho 2011, 40).

Tällainen on esimerkiksi häpeän tuntemus.

Ja sinä hetkenä Annikki koki että hän häpesi itseään: ikäänsä, ulkomuotoaan, naurettavaa kuvitelmaansa, aloitettaan. Häpesi ja halusi pois. Ja hän joudutti askeliaan että he olisivat päässeet pian sisälle turvalliseen hämääseen. (ONP, 89.)

Häpeä on voimakas affekti. Kokiessaan häpeää yksilö on jotakin, vaikka ei välttämättä tiedä mitä (Saresma 2016, 231). Annikki tiedostaa häpeävänsä omaa olemustaan Hansin edessä.

Hän kokee itsensä vanhaksi nuoren miehen läsnä ollessa. Hän haluaa paeta tilanteesta, ettei hän tuntisi häpeää. Hän haluaa hämääseen, jonne on hyvä piiloutua. Romaanin toisessa

kohdassa myöhemmin Annikin häpeä Hansin kanssa ei ole hävinnyt, sillä hän tuntee edelleen häpeää olemuksessaan, joka on peräisin hänen nuoruudenkokemuksistaan.

Affekteissa on siis kyse vaikutuksista, joita ulkopuoliset oliot ja asiat saavat meissä aikaan.

Suuri osa affekteista jää kokijalta tietoisesti havaitsematta, mutta jotkin affektit nousevat tietoisuuteen, vaikka ne eivät ole selviä ja ovat vaikeasti nimettäviä (Helle 2016, 109).

Jos yksi Annikki putosi kaivoon, toinen Annikki päältä katsoi, kolmas Annikki kotiin juoksi, neljäs Annikki nelikkoon, viides vitikkoon, kuudes kuusikkoon, seitsemäs seipään nokkaan, kahdeksas kammiolle, yhdeksäs ylisille, kymmenes kyykistyi kynnykslaudun alle ja itki. (ONP, 132.)

Kirjassa Kaipainen mukaelee vanhaa lasten lorua, kun Annikki juoksee rakkaansa asioilla lähes maanisesti ja kukaan ei näytä tajuavan Annikin ikävää ja pettymystä, kaikkein vähiten Hans. Annikin pettymys rakkauteen ja suru purkautuu itkuna yksinäisyydessä.

Affektien ajatuksettomuuteen kuuluu kompleksisuus, kun tunne taas on jäsennetty nimitys ja toisaalta tunne ei aina vastaa affektia eivätkä ne ole päällekkäisiä. Affektiivinen kokemus voidaan tulkita ”vääränlaiseksi” tunteeksi (Kainulainen 2016, 143).

Tuntemukset ovat ruumiillisia ja ei-kognitiivisia, kun sen sijaan tunteista puhumisen välttämättömänä ehtona nähdään, että ne kuvautuvat mielessä. Tunteet ovat prosesseja.

Kognitiivisessa psykologiassa puhutaan tunne-episodeista. Romaanien aiheena on usein tunnehistoria, kuten tarina rakkauden alusta sen loppuun (Lyytikäinen 2016, 40-41).

Tällainen rakkauskertomus on myös Annikin ja Hansin tarina. Kun Annikki rakastuu nuorempaan mieheen, Annikin tunteet ilmenevät monella eri tavalla Hansia kohtaan.

Annikki tuli yhtäkkiä täyteen pakoa ja vihaa. Hän olisi halunnut potkaista miehen pois. Hän olisi halunnut potkaista sitä kiveksiin. Siinä se vain seisoi ja levitti miehen tuoksua hänen huoneeseensa. ja kaikki oli valoisaa, hiljaista ja elotonta: valon armottomuus oli yhtä valkoinen ja tärkätty kuin verho ikkunassa, kättilön päähine, hänen ja maailman välillä. (ONP, 94.)

Kohtauksessa on aamuyö ja Annikki ja Hans päätyvät Annikin huoneeseen. Annikkiin iskee samanaikaisesti pakokauhu, viha, pelko ja aggressiivisuus miehen edessä. Mutta samalla hän aistii miehen tuoksun. Annikki tuntee kaiken ruumiillisestikin. Annikin mieli kuin tyhjä taulu, tabula rasa. Kaikki ympärillä on hiljaista, valkoista, steriiliä ja paljasta. Mihinkään ei kuitenkaan voinut paeta. Annikin mielessä vaihtelevat uudenlaiset tunteet, joita hän luultavasti ei ole pitkään aikaan kokenut.

Affektin kannalta on keskeinen termi affektio, joka on peräisin Deleuzelta. Affektion käsitteellä voidaan kirjallisuudessa viitata tilanteeseen, jossa henkilöhahmo kohtaa jonkin toisen fiktiivisen olennon tai idean, jolloin syntyy affekteja, joita kuvataan fiktion keinoin (Helle 2013, 9). Tällainen on esimerkiksi tilanne, jossa kuvataan Annikin ja opettaja-isän vuoropuhelua. Annikki esittelee itsensä Hansille. Lopuksi kuvataan kuinka Annikki nauraa pelkästä hyvänolon tunteesta.

- Minä olen Annikki. Annikki Turunen, Annikki sanoi ja nauroi yhtäkkiä mielihyvystä ääneen. Tuntui niin omituiselta, kun joku ei tiennyt kuka hän oli.
- Mitä sinä naurat? Opettaja kysyi epäluuloisesti.
- Kun sillä on niin hassu nimi.
- Mikä sitten.
- Hannus Saaren Saksalainen, Annikki sanoi.
- Senkin se varsin valehtelee, opettaja huusi.
- Antaa sitten valehdella, Annikki sanoi. Yhtäkkiä se tuntui kuin hyvältä vitsiltä rasittavan yön jälkeen, työn, paineen, laskujen ja huolien, riidan ja rumien puheiden jälkeen. Annikki nauroi raikuvasti. Hän nauroi niin että sille ei tuntunut loppua tulevan. (ONP, 68-69.)

Lukijan ja romaanin kohtaamisessa voi myös syntyä affekteja. Kirjallisuus voi synnyttää uudenlaisia affekteja ja voi saada lukijan kokemaan maailman uudella tavalla. Tunteiden kuvaus tai ilmaisu synnyttää tunteita lukijoissa: lukijat eläytyvät tai reagoivat henkilöhahmojen tai puhujien tai kertojien tunteisiin. Teoksen kokonaissävy synnyttää lukijassa myös tunnereaktion. Kirjallisuudesta löytyy myös kuvauksia, jotka vaikuttavat

lukijaan emotionaalisesti, vaikka eivät varsinaisia tunteiden kuvauksia olisikaan (Lyytikäinen 2016, 37).

Kirjassa tällainen emotion synnyttäjäksi on sekarotuinen koira, joka liittyy romaanin tarinaan ja on läsnä koko ajan, kirjan alusta loppuun. Koira ottaa vieraat vastaan, koira karkaa omille retkilleen ja koira lohduttaa Annikkia. Koira on uskollinen ja ei käytä hyväkseen Annikkia. Koira on vapaa kuten Annikkikin haluaisi olla.

Haluan takaisin yksinäisyyteeni. Haluan turvalliseen tuttuun pimeyteen, joka ympäröi minut hellästi ja hyväksyen. Työni ääreen, johon kelpaan. Askareisiini, jotka tarvitsevat minua. Koirani luo, joka nuolee kättäni, vaikka sen neljä sormeaa olisi poikki. (ONP, 94.)

Annikki tuntee taas kerran pakokauhua Hansin edessä ja haluaa paeta. Pako kuvaa Annikin pelkoa ja epävarmuutta uuden edessä. Koiran uskollisuus on lohduttavaa.

Teoksen emotionaalisuutta synnyttävät aiheet ja sisältö ylipäättään ja toisaalta muu kielenkäyttö (Hollsten 2016, 174). *On neidolla punapaula*-romaanissa tunteiden kuvauksessa käytetään paljon luonnosta otettuja vertauskuvia kuten esimerkiksi Lapin luonto, luonnon kiertokulku ja linnut, jotka kuvaavat Annikkia ja johon Annikkia verrataan. Myös tähdet, aurinko ja valo kuvaavat tunteita. Tunturiin Annikki juoksee useasti, kun rakkaus pelottaa ja lopulta myös ahdistaa. Tunturi on turvapaikka Annikille.

Luonto toimii metaforana rakkaustarinalle. Kaipainen kirjoittaa Lapin kauneudesta ja Lapin kesän valoisuudesta rakkaussuhteen alkua kuvatessaan.

Sodan jälkeinen tuhottu Lappi tuskin synnyttää lukijoissa muita kuin negatiivisia tunteita. Linnut toimivat motiivina tarinassa kuten myös vertauskuvina. Kalasääksin uljaus ja komeus vaikuttavat lukijaan positiivisesti aivan kuten Lapin kesä ja valo. Linnuilla on pääsääntöisesti tunteisiin vaikuttava valenssi, sillä jotkut voivat pelätä lintuja ja toiset taas rakastavat niitä. Lintupelko lähestyy pelon affektia, jolloin henkilö voi tuntea pelkoa myös ruumiillisesti. Kautta koko romaanin linnut tulevat kerronnassa esiin. Kalasääksi pesii joka kesä Lapissa

Annikin pihapiirissä. Jänkälintu mainitaan myös useasti. Jänkälinnut tulevat myös keväisin

Lappiin ja lähtevät syksyllä pois. Jänkälintu on Liron kansanomainen nimitys.

Kalasääksi tulee Lappiin samaan aikaan kun Hans tulee Annikin luo. Kun Hans lähtee,

kalasääksi kuolee väkivaltaisesti. Annikki suree lintua ja eroa Hansista samalla kertaa.

Hannus, tämä Hans, Saaren saksalainen, niin kuin Annikki häntä hellyydellä kutsui, otti heti muutamia valokuvia uudella hienolla kamerallaan. Yhden kuvan hän otti kalasääksestä, yhden Annikista, joka sattui seisomaan siinä lipputankoon nojaten ja paksu maha pömpöllään.

- Sure tuota nyt lintua, Hans lohdutteli. – Lintuja tulee aina uusia.
- Mutta ei tätä laatua, Annikki sanoi. (ONP, 257.)

Katkelmassa kuvataan rakkauden loppua, ikävää ja kuolemaa. Annikin suru on aitoa, mutta

Hans vain toteaa kylmästi, että lintuja tulee aina uusia. Lause kuvaa hyvin Hansin silloista

tunnetta Annikkia kohtaan ja Hansin käsitystä rakkaudesta: aina tulee uusia lintuja ja

rakastettuja. Annikki on varma, ettei hänen kohdalleen tule enää intohimoista rakkautta,

jonka hän on kokenut menneenä kesänä. Kalasääksen kuolema vertautuu Annikin ja Hansin

rakkauteen, kuten kesän loppu ja syksyn tulo.

3.Kertoja ja kerronta

Annikki, Turusen tyttö, istui laiturin päässä ja heilutteli tylppiä jalkojaan. Syksy oli totisesti ehtinyt jo niin pitkälle kuin se näillä leveysasteilla jäätymättä pääsi. Paljaiksi riistettyinä seisoivat koivut, ja vetinen lehtimassa peitti laiturin ja maan. Veden kuola hietikolla oli metrin levyinen. Laine huljutti muovipussia kalliota vasten niin kuin siinä olisi riippunut ihminen. Silloin tällöin kuului metsästä mätäkähdyks, kun joku sieni putosi polvilleen ja jäi siihen makaamaan. Muuten oli tuskallisen hiljaista. Minun pitäisi oikeastaan kertoa jollekulle, Annikki ajatteli. Minun pitäisi varoittaa. (ONP, 5.)

Tässä luvussa käsittelen romaanin kertojaa ja kerrontaa. Edellä oleva katkelma kuvaa *On neidolla punapaula*-romaanin alkua kertojan osuudella ja Annikin hiljaisella kysymyksellä ja toteamuksella, että täytyisi kertoa jollekulle. Siinä esitellään Annikkia, kirjan miljöötä ja kerrontaa. Kerronta alkaa nykyisyydessä Annikin palattua romaanin tapahtumapaikalle. Jo seuraavassa luvussa kertoja palaa takautuen siihen aikaan, josta romaanin tapahtumat kertovat.

Kerronnan ja tapahtumien ajallinen etäisyys vaihtelee tekstistä toiseen. Jälkikäteen kertominen eli mennyt aikamuoto ei ole ainoa mahdollinen. Kertoa voi myös samanaikaisesti tapahtumien kanssa. Tekstissä on aina kertoja, kertoja on välttämätön osa tekstissä. Kertoja on agentti, joka kertoo tai harjoittaa jotain kerronnan tarpeita palvelevaa toimintaa.

Kertojalla on aina yleisö, jolle kertoja kertoo tarinan (Rimmon-Kenan 1991, 113-114).

Kertojan havaittavuutta teksteissä on monenlaista. Määritellessään henkilöhahmon kertoja tekee itsensä havaittavammaksi, sillä hän esittää abstraktion, yleistyksen kuvauskohteena olevasta henkilöhahmosta (Kantokorpi 2005, 156).

Kantokorpi (2005, 112) sanoo että kertominen fiktiivisessä maailmassa edellyttää fiktiivistä kertojaa (narrator). Tämä ”puhuja” kerronnan äänen subjekti kuuluu fiktiivisen maailman rajojen sisäpuolelle. Ei ole tarinaa ilman kertojaa. Kertoja voi kommentoida tarinaa tai kerrontaa.

Toinen taas on jyrkää ja rosoinen kiviseitä, kolme metriä korkea ja ihmisen muotoinen. Koristeellisen keloista kyhätyn portin päällä lukee honkalankkuun poltettuna ANNİKORU. Senhän nimen sinä vielä muistat. (ONP, 8.)

Romaanin alun esimerkissä kertoja kertoo Annikista ja kertoja olettaa lukijan tietävän mikä

Annikoru on puhutellessaan lukijaa tutunomaisesti yksikön toisessa persoonassa. Kertoja

tietää jo romaanin alussa, mitä tulee tapahtumaan ja tuntee teoksen henkilöhahmot,

tapahtumat ja menneisyyden. Kertoja olettaa, että lukijakin tietää jo jotain. Kertoja ei ole

mukana itse tarinassa, mutta hän esittää Annikin tarinan osittain ikäänkuin olisi

henkilöhahmona tarinassa. Kertoja huomauttaa tuntevansa aikaisemmilta vuosilta Annikin.

”Tämä on se Annikki. Voit poimia hänet jo tästä.” Samanlainen lause on Kaipaisen

romaanissa *Magdaleena ja maailman lapset*. (MML) ”Tämä on siis se Maria Magdaleena.”

Kertoja on ekstradiegeettinen, kaiken tietävä kertoja, johon palaamme myöhemmin.

Seuraavassa luvussa kertoja taas kertoo:

Näihin aikoihin ilmestyi koululle myös opettajan ainoa tytär Annikki, isänsä taloutta hoitamaan kai, hyvä tytär kun oli ja naimaton, tuli ja jäi, mistäpä muualtakaan opettaja olisi niin halvan kotiavustajan löytänyt. Tämä on se Annikki. Voit poimia hänet jo tästä. Hän tulee ja jää, oman elämänsä päähenkilö ja kirjan. Ja niin kuin joidenkin on pantava alttiiksi itsensä että jotain revittäisiin auki, niin hänenkin on oltava tässä. (ONP, 15.)

Kertoja on jo kertonut Annikista, mutta selittelevään ja kommentoivaan tapaansa hän

korostaa Annikin persoonaa ja puhuttelee yleisöään tutunomaisesti. Kertoja kertoo

etukäteen jännitteestä kirjassa ja vihjaa, että joidenkin on uhrattava itsensä. Samalla kertoja

vihjaa Annikin roolista tarinassa. Kommentointi ilmentää kertojan valta-asemaa

suurimmillaan (Kantokorpi 2005, 156).

Kertoja voi puhua minä-muodossa tai yksikön kolmannessa persoonassa. Kertoja, joka on

kertomansa tarinan ”yläpuolella” ja ilmentää eri tavoin hierarkkista ylemmyyttään

tarinaansa nähden, kutsutaan ekstradiegeettiseksi. Ekstradiegeettinen kertoja hallitsee

menneen, tulevan ja nykyhetken tarinassa. Tila ja paikka eivät kahlitse kertojaa vaan hän

kykenee kertomaan samanaikaisista tapahtumista eri paikoissa. Ekstradiegeettista kertojaa sanotaan myös kaikkietäväksi kertojaksi, joka tietää, tuntee ja hallitsee tarinansa koko alueen. *On neidolla punapaula*-romaanin ekstradiegeettinen kertoja ei osallistu tarinaan henkilöahmona, huolimatta ajoittaisista puheistaan. Ekstradiegeettisen kertojan ylemmyys ilmenee siten, että kertoja voi paljastaa henkilönsä sisäisen elämän lainaamalla tai kertomalla hänen ajatteluaan tai puhettaan, mutta kertoja voi yhtä hyvin myös jättää sen tekemättä ja kommentoida itse henkilön tietoisuuden tilaa (Kantokorpi 2005, 151).

Ekstradiegeettinen kertoja on perehtynyt henkilöiden sisimpiin ajatuksiin ja tunteisiin.

Kertoja voi olla paikoissa, joissa henkilöiden ajatellaan olevan yksin (Rimmon-Kenan 1991, 121,125).

Seuraavassa katkelmassa Annikki on erämaassa koiransa kanssa kahden ja kertoja kertoo Annikista. Annikki on myös fokalisoija katkelmassa.

Annikki istui pitkään kalliolla koira jalkojensa juuressa ja katseli miten pounuista nousi ohuita usvakiemuroita, kuin jotkut henget olisivat tanssineet jänkämättäiköllä, mutta routaa se vain merkitsi, sitä että maa ei helteelläkään jaksanut kaikin kohdin sulaa ja päästi näin puhtia pihalle. Minussa sulaa, Annikki ajatteli. Minun päälläni tanssii huurun houruhenki, pieni rietas kiehkura. (ONP, 192.)

Fokalisoinniksi kutsutaan sitä, kun teksti esittää tarinan jonkin prisman kautta jostain perspektiivistä, jonka kertoja verbalisoi mutta joka ei välttämättä ole kertojan. Annikki katsoo nousevia usvakiehkuroita ja on näkevinään kuin henkiä.

Fokalisointi ja kerronta ovat erillisiä toimintoja (Rimmon-Kenan 1991, 92, 94). Romaanissa tulkinnallista painoa on näkökulmalla, jonka kautta kerronta suodattuu (Tonteri 2003, 15).

Fokalisointi voi olla ulkoista tai sisäistä suhteessa tarinaan. Ulkoinen fokalisointi tuntuu lähenevän kertovaa agenttia. Fokalisoiija on siis subjekti, se agentti jonka havainnot antavat suunnan esitykselle. Vastaavasti on olemassa myös objekti fokalisoitu eli se mitä fokalisoidaan, mitä havaitaan. Kun kertoja on näin selvästi fokalisoija, kutsutaan

fokalisaatiota ulkoiseksi (Kantokorpi 2005, 140-141). Ulkoisesta fokalisaatiosta on seuraava romaanin esimerkki:

Annikki istui keittiössä likaisten astioitten keskellä ja laski illan kassaa. Hans soitti vielä. Miten hän jaksoikaan. Hän soitti Ramonaa, ja lähimpänä makaavan naisen sormet olivat hänen nilkkansa ympärillä. (ONP, 84.)

Kertoja kertoo hetken, jolloin Annikki on keittiössä ja laskee kassaa ja Hans soittaa.

Fokalisoiija muuttuu hetkeksi kertojasta Annikiksi, kun Annikki kysyy mielessään, miten Hans jaksoi soittaa edelleen. Kertoja havainnoi tilannetta.

Sisäinen fokalisointi tapahtuu esitettyjen tapahtumien sisältä käsin. Sisäinen fokalisoiija voi havainnoida henkilöä tai asiaa sisältä käsin, etenkin jos hän itse on sekä fokalisoiija että fokalisoitu (Rimmon-Kenan 1991, 98). Sisäisessä fokalisoinnissa ollaan siis tarinan maailmassa. Se on paikannettavissa tarinan tapahtumien sisäpuolelle (Kantokorpi 2005, 141). Seuraava katkelma on esimerkki sisäisestä fokalisaatiosta.

Hän seisoi mykkänä ja inhosi itseään. Hän inhosi nyt sitä että oli nainen ja että oli taas kerran erehtynyt pettämään itseään. Siitä oli jo kauan, kun hän viimeksi oli joutunut vastaavan kokemuksen eteen. Miten se tulikaan hänen mieleensä juuri nyt, kimposi pintaan kuin pohjassa pidetty pallo. (ONP, 95.)

Esimerkissä juuri Annikin ajatuksia ja mielteitä fokalisoidaan. Annikki on fokalisoiija. Hän havainnoi ja miettii itseään ja rakastumistaan. Kertoja nimeää tässä kohdassa suoraan myös tunteen, jonka Annikki kokee. Annikin itseinho nimetään suoraan. Annikki tuntee myös inhoa siitä, että on pettänyt itsensä joutumalla taas ahdistavaan tilanteeseen miehen kanssa eikä tiedä miten toimia.

Henkilöhahmo fokalisoijana tuo kerrontaan vahvan subjektiivisen sävyn. Yhdessä teoksessa voi olla monta fokalisoijaa ja yhden fokalisoijan perspektiivistä käsin voidaan esittää sekä yksinkertaisia havaintoja että syvällisiä ajatuksia (Tonteri 2003, 16). Romaanissa on paljon kohtauksia, joissa Annikki toimii sisäisenä fokalisoijana, varsinkin hänen pohtiessa rakkauttaan ja olemistaan.

Fokalisaatioon kuuluu osa-alueita, joita kutsutaan faseteiksi. Visuaalisen havainnon lisäksi fokalisaatiolla tarkoitetaan myös muita ihmisen tajunnan maailmaan sisältyviä toimintoja. Näitä ovat havainnon fasetti, psykologinen fasetti ja ideologinen fasetti (Kantokorpi 2005, 142-145.) Fasetin käsite on lähtöisin Rimmon-Kenanilta.

Havainnoinnin alueeseen kuuluu kaksi peruskoordinaattia, tila ja aika. Tilallisin käsittein ilmaistuna fokalisoijan asema ilmenee lintuperspektiivin ja rajoittuneen havainnoijan vastakohtana.

Lintuperspektiivissa fokalisoija sijaitsee korkealla havaintonsa kohteen yläpuolella. Tämä on kertojafokalisoijan sijainti, jonka tuloksena on panoraamanäkymä tai eri paikoissa tapahtuvien asioiden samanaikainen fokalisointi (Rimmon-Kenan 1991, 99-100). Ulkoinen fokalisoija on siis rajoittamaton sekä ajan että paikan suhteen. Panoraama ja simultaaninen näkymä eivät ole mahdollisia, jos kyseessä on sisäinen fokalisaatio ja subjektina tarinan henkilö (Kantokorpi 2005, 142).

Yöllä, kun kaikki olivat menneet pois, hän asettui lattialle sijatulle vuoteelleen ja kuunteli miten ne yhä vielä puhuivat kiihkaasti laiturilla: Annikki matalalla, kiihkeällä äänellä ja mies aina väliin jyrkästi: Ei, ei! kunnes kaikki yhtäkkiä vaimeni. Unen läpi hän kuuli miten jossain pihalla aamuyön tunteina taottiin kuin kiviä vastakkain, ikään kuin nyrkeillä onttoa patsasta, ja miten jossain ulisi nainen tai koira. (ONP, 49.)

Tässä fokalisoidaan Hansin ajatuksia ja havaintoja. Hans havainnoi ja kuuntelee yön ääniä.

Hans on yksi kirjan sisäisistä fokalisoijista.

Psykologisella fasetilla tarkoitetaan fokalisoijan mielen ja tunteen tasoa: havaitsevan ja tuntevan subjektin kognitiivista ja emotionaalista suuntautumista siihen, mikä on yksilön toimintojen objekti.

Periaatteessa tarinan ulkoinen kertoja-fokalisoija liikkuu rajoittamattomalla alueella (Kantokorpi 2005, 143). Kertoja-fokalisoija tietää kaiken esitetystä maailmasta. Sisäinen fokalisoija on tarinan maailmassa eikä hän voi tietää siitä kaikkea (Rimmon-Kenan 1991, 102). Psykologisen fasetin esimerkkinä voi olla edellä kerrottu sisäinen fokalisaatio Annikin häpeän tuntemuksesta.

Fokalisoinnin yksi osa-alue on ideologian alue, arvomaailma, jonka mukaisesti ja läpi tarina arvottuu.

Normit esitetään yhdestä hallitsevasta perspektiivistä käsin eli kertoja-fokalisoijan perspektiivistä,

jolle muut fokalisoijat ovat alisteisia (Rimmon-Kenan 1991, 105). Ideologisen fasetin ilmentämä arvomaailma kasvaa myös henkilöiden puheen ja konkreettisen ajattelun välityksellä. Teoksen kertoja voi olla hyvinkin puhelias ja antaa lausuntoja omasta ajattelustaan (Kantokorpi 2005, 145). Romaanissa *On neidolla punapaula* kertoja-fokalisoija selittää paljon Annikin ja Hansin suhdetta. Kertoja-fokalisoija on enemmän Annikin puolella, vaikka toisinaan hän on uskovinaan mitä kyläläiset arvelevat Annikista ja synnyttää näin epävarmuutta. Kertoja kertoo henkilöhahmoista suorasukaisesti ja ironisoiden.

Kerronnassa on kaksi muotoa, jotka on mainittu jo Aristoteleen runousopissa, diegesis ja mimesis. Diegesikselle on ominaista, että ”runoilija” puhuu itse eikä kukaan muu. Mimesiksessä runoilija sen sijaan pyrkii luomaan illuusion, ettei hän itse ole puhuja. Mimesis jäljittelee muiden puhetta. Rimmon-Kenan sanoo, että kieli on vain kieltä ja tästä syystä puheen esittäminen on lähimpänä puhdasta mimesistä. Tällaisessa tapauksessa on kuitenkin aina mukana kertoja, joka lainaa henkilöiden puhetta. Kertomus voi luoda vain mimesiksen illuusion, mutta diegesiksen keinoin (Rimmon-Kenan 1991, 135-137).

Diegeettisyys kerronnassa merkitsee kertojan näkyvyyttä ja ajattelun ja puheen ilmaisun epäsuoruutta. Mimesis merkitsee imitaatiota, jäljittelemistä. Puheen ja ajattelun kertomisen muodot ovat diegeettinen tiivistys, epäsuora kerronta, vapaa epäsuora kerronta ja suora puhe eli monologi (Kantokorpi 2005, 161-162). Kirjassa käytetään paljon epäsuoraa kerrontaa. Kertoja kertoo, mitä henkilöhahmot tekevät ja miten toimivat. Vapaa epäsuora kerronta on epäsuoraa kerrontaa, joka on riisuttu puhujaa tai ajattelijaa osoittavista ”hän sanoi” tai ”hän ajatteli-fraaseista, mutta joka on säilyttänyt epäsuoruutensa elementtejä, esimerkiksi kolmannen persoonan.

Nuorena kaikki oli käynyt eri tavalla: hänelle oli riittänyt sula ihailu, malttamaton käpälöinti, se että oli pystynyt kiihottamaan toista pelkällä olemuksellaan. Ja usein hän oli nukahtanut onnellisesta puhtaasta antamisen ilosta, juuri sillä tavalla kuin miehet pitivät. (ONP, 128.)

Tämä on esimerkki vapaasta epäsuorasta esityksestä, jossa Annikki ikään kuin lähenee mimeettisesti monologin kaltaista puhetta.

Suoraa puhetta eli dialogia käytetään useasti myös. Tekstissä esiintyy Annikin dialogia Simo Taalolle, isälleen ja työntekijöilleen. Myös Ministerinleski on äänessä useasti, sillä hänellä on paljon dialogia, joissa kuulijoina on Annikki tai Annikin lounasravintolan keittäjä.

Ministerinleskellä on lisäksi pitkiä monologeja.

Annikki ei paljon puhu vaan mieluummin toimii, mutta ajattelee paljon mielessään Hansia, rakkautta ja olemassaoloaan. Annikki käyttää vapaan epäsuoran esityksen lisäksi äänetöntä monologia.

Annikin sisimmästä voi tehdä päätelmiä hänen käyttäytymisensä perusteella. Annikkia määrittelevät hänen tapansa toimia ja ajatella. Poetiikassa puhutaan mimeettisestä illuusiosta, kun halutaan korostaa mimesiksen jäljittelyn luonnetta. Kirjallisuuden mimeettisyys voi toteutua vain kielen välityksellä ja kieli puolestaan on merkitsevää ilman imitaatiota. Mimeettisyyden illuusio on vahvana monologissa ja dialogissa. Kertovassa fiktiossa on kuitenkin agentti eli kertoja, joka ylläpitää kertomista tekemällä suorat lainaukset henkilöiden puheesta (Kantokorpi 2005, 162). Kirjassa on paljon monologia, vähemmän dialogia.

3.1 Kertojan suhde kertomaansa

Romaanissa kertoja kommentoi, kertoja puhuttelee lukijoita ja on kaikitietävä. Kertoja saattaa joskus luopua väliaikaisesti kertojan roolistaan ja pysähtyä kommentoimaan tapahtunutta tai pohtimaan henkilöhahmon tilaa. Kertoja huomauttaa vasta sivulla 84 ”Tämä on oikeastaan tarina rakkaudesta.” Hans oli kuitenkin saapunut Annikin luo jo sivulla 32.

Kertoja kertoo toisessa kohdassa Annikin virheistä ja asioista, jotka johtivat lopputulokseen. Kerronta etenee yleisestä yksityiseen.

Ja sekoittaa siihen vielä yksityisen ihmisensä: huolensa, ilonsa, rakkautensa, kuolemankin, ja se nyt ainakin oli vihonviimeinen virhe. Pidettäköön ihmiset ja kokonaisratkaisut erillään, jos kohta ne aina ja joka tasolla koituvatkin yksityisen ihmisen kaikkinaiseksi parhaaksi. Ja jos joku sitten menee ja sotkee kokonaisen systeemin, työntää rakastuneena kätensä sorviin tai sählää ahdistuksessaan laskuvirheen, niin siitä on paras vaieta että maailma pysyisi järjestyksessä. – Siis minustakin? Annikki kysyi. – Mutta enkö minä ole kokonainen maailma? Mutta hänhän oli aina ollut niin suurellinen. (ONP, 301.)

Annikki käy kertojan kanssa keskustelua. Annikki kysyy, täytyykö hänestäkin vaieta? Kertoja huomauttaa kuinka suurellinen Annikki aina on ollut. Tällöin voidaan puhua kommentoivasta kertojasta (Steinby 2013, 110). Jo romaanin alussa kertoja kertoo Annikista ja siitä mitä hänestä puhutaan tai lähinnä mitä kyläläiset Annikista puhuvat. Kertoja kertoo, kuinka kylällä kerrottiin Annikin suuresta pankkitilistä, hänen omaisuudestaan ja kulta-aarteistaan.

Toisten mielessä pyörivät isot pankkitilit ja sijoitukset. Jotkut olivat tietävinään että ne olivat Lemmenjoella koottuja kulta-aarteita: opettajanhan oli nähty kuljeksivan siellä monena kesänä luonnoslehtiö ja huuhdontavati kädessä. Itse asiassa hän oli luultavasti ollut siellä vain paossa vaimoaan. Toiset taas väittivät että Annikki sai rahaa etelästä joltakin mieheltä. Kai hänellä nyt oli elämässään miehiäkin ollut, vaikkei hän nykyisellään tuntunut panevan niille juuri painoa. (ONP, 20.)

Kertoja kertoo, mutta kyläläiset ovat fokalisioijia, kyläläisten havainnoista ja luuloista raportoidaan. Kertoja jatkaa kyläläisten mietteitä Annikista. Kertojan tiedot Annikista ovat toisen käden tietoja. Hän raportoi, mutta ei kommentoi kyläläisten mielipiteitä Annikista. Kyläläiset ovat kuin kasvoja vailla oleva ryhmä tai tahdoton, pahansuopa ja kateellinen massa miettimässä Annikin rahavaroja ja miessuhteita. Yksittäisiä kyläläisiä ei mainita kertaakaan.

Mutta seuratakaamme Hansia ja Annikkia heidän retkilleen. Rientäkäämme heidän vanavedessään nuo tiettömät taipaleet, soutakaamme heidän veneessään pitkin joen viheriäistä tunnelia, jonka tiheät koivikot ja pajupensaat holvaavat hämäräksi heittäytykäämme varvukon näivettyneeseen syliin tai saivojärven veteen, joka kumpuaa syvältä maan jalkojen välistä koskaan ehtymättä, levätkäämme heidän kanssaan autiotuvan lavetilla, raivatkaamme itsellemme tutuksi korpitaivalta. (ONP, 127.)

Kertoja myös puhuttelee yleisöään ja samalla lukijoita juhlallisesti kertoessaan Annikista ja Hansista ja heidän retkistään runollisesti: seuratkaamme, rientäkäämme, soutakaamme, heittäytykäämme, levätkäämme ja raivatkaamme. Kertoja kertoo avoimesti rakkaudesta, mutta on myös äkkiä häveliäs, puolustava ja selittävä kertoessaan Annikin suhteesta Hansiin.

Ja onhan se tavallaan oikein: kun kaksi ihmistä menee ja sulkee oven perässään, sinne ei pitäisi muilla olla asiaa. Tämä on yksi näkökohta. Ja toinen on tämä: mikä oikeus on puhua kahden ihmisen suhteesta, kun maailmat ympärillä mullistelevat. Mutta suhde heillä joka tapauksessa oli, siitä ei pääse mihinkään. Ja kaksi menee ja tekee sen keskenään niin kuin tekevät. (ONP, 117.)

Myös kertojan uskottavuuden ja luotettavuuden voi kyseenalaistaa. Kertoja on luotettava, jos lukijan oletetaan pitävän kertojan tapaa välittää tarinansa ja kommentoida sitä fiktiivisen totuuden arvovaltaisena esityksenä. Kertoja on epäluotettava, jos hänen tapaansa esittää tarinoita ja kommentoida sitä lukijan on syytä suhtautua varauksellisesti. Epäluotettavuuden keskeiset lähteet ovat kertojan tietämyksen rajoittuneisuus, asianosaisuus ja ongelmallinen arvomaailma. Kertojan epäluotettavuuden lähde on myös esitystä sävyttävän arvomaailman kyseenalaisuus. Tästä esimerkkinä voi mainita kertojan moraaliset arvot (Rimmon-Kenan 1991, 128).

Romaanissa *On neidolla punapaula* kertoja on luotettava, joskin kertojan tyyli on aika ajoin ironisoivaa ja hän haluaa osoittaa omien tietojensa rajoja. Kertoja aloittaa erään tarinan kertomisen toteamalla, että tarina on syytä kertoa juuri tässä hetkessä. Kertoja kertoo tarinan koirasta, jota hän vertaa Annikkiin. Kertoja huomauttaa sivumennen, että on kuullut tämän tarinan joskus.

Muistuu mieleen koira, joka oli nuorena jäänyt auton alle. Olen kuullut tämän tarinan. Se oli toipunut ja olisi luullut sen viisastuneen. Mutta miten kävikään. Se suorastaan himoitsi ajoteitä. Jatkuvasti se oli ryntäämässä autojen alle, bussien aluksetkin se kolusi, ja lopulta neljätoistavuotiaana kypsänä yksilönä riistäytyi taluttajansa kädestä ja kuoli rekkavaunun pyöriin. Ja kuitenkin se ei ollut millään tavalla ainakaan näkyvästi onneton koira. Niin kuin tuskin Annikkikaan oli onneton. Ei ainakaan siinä määrin että hänen olisi pitänyt suin päin rakastua johonkin liftarin. (ONP, 119-120.)

Lopuksi kertoja toteaa, että Annikki ”tuskin” oli onneton, mutta ei esitä varmaa tietoa.

Kertoja pohtii, miksi sitten Annikin piti rakastua johonkin liftariin. Olisihan Annikki varmaan saanut paremmankin miehen.

Kertojan puhuessa Annikin omaisuudesta ja Annikin toiminnasta vanhan koulun hyväksi, kertoja lainaa kyläläisten mielteitä, jotka voivat olla tosia tai sitten eivät. Kertoja näyttää olevan samaa mieltä kyläläisten kanssa, jotka ovat jossain määrin kateellisia Annikille. Annikki toimii ja antaa ihan vääränlaisen kuvan kylästä maalaamalla koulun siniseksi ja muutenkin hoiti ympäristöä niin että kyläläisten mielissä kaikki alkoi olla liian hoidetun näköistä. Kertojan tyyli on ivallinen ja kertoja kertoo ironisoiden Annikista ja osin muistakin henkilöahmoista.

He eivät myöskään kestä sitä että eivät pääse perille jostakin lähimmäisestään. Mutta kukaan ei lausunut tätä ääneen. Hiljaisessa mielessään he vain toivoivat että tapahtuisi jotakin. Ja kun Hans sitten tuli ja asettui asumaan taloon, he tiesivät sen, oi, he tiesivät sen niin hyvin että tässä se onnettomuus nyt tuli. (ONP, 21.)

Kertoja puhuu heistä, joka tarkoittaa kyläläisiä, jotka toimivat edelleen fokalisoiijina.

Kyläläiset kertovat, havainnoivat ja ovat jotain mieltä, yleensä vahingoniloisia toisen epäonnesta tai menestyksestä. Kertoja käyttää ironisesti ”oi”- huudahdusta ja painottaen toistoa ”he tiesivät sen niin hyvin” kertoessaan kuinka oikeassa kyläläiset olivat.

3.2 Henkilöhahmojen ja kertojan suhde

Kertojan ja henkilöhahmon suhde on tärkeä, sillä henkilöhahmot välittyvät lukijalle kerrottuna (Lyytikäinen 2016, 48). Kertoja voi olla erilaisissa suhteissa kertomuksen henkilöihin. Kertoja voi myös ohjailla lukijan suuntautumista muita henkilöhahmoja kohtaan.

On neidolla punapaula-romaanissa lukijalle esitetään Annikin sisäistä maailmaa. Muut henkilöahmot, joita ovat ministerinleski, hänen tyttärensä, Annikin isä ja Annikin verstaan työläiset ovat läpinäkymättömiä henkilöahmoja, jotka kuvataan pintapuolisesti. Heidän sisimpiä ajatuksiaan ei juurikaan tuoda esiin. Poikkeuksen muodostavat Annikin serkku Ministerinleski ja ministerinlesken tytär, joiden ajatuksia ja mielipiteitä tuodaan kuitenkin jonkin verran esille. Ministerinlesken tytär puhuu pääasiassa vain politiikkaa.

Hans on Annikin rinnalla romaanin toinen päähenkilöahmo. Kehitysrahaston hoitaja Simo Taalo tuo Hansin ja vie tämän myös pois. Simo Taalosta muodostuu sana staalo, joka on saamelaisten muinaisuskoon liittyvä ihmistä muistuttava, väkivahva mutta tyhmä ja pahantahtoinen hahmo (Otavan isotietosanakirja 1964, 105). Simo Taalo on Annikin vanha tuttava, mutta tuo myös epäonnen viemällä Annikin rakkaan pois. Muita henkilöahmoja kuvataan heidän tekojensa kautta. Seuraavassa kertoja kertoo Annikin isästä ja äidistä tyylilleen uskollisena, hieman ironisoiden. Kertoja pitää Annikin äitiä erikoisena.

Niin he elivät vuodesta vuoteen rakkaudessa, elämän rikkaudessa ja Herran pelossa, etenkin vaimo, joka vanhetessaan muuttui aina vain vauhkommaksi. Talvet he viihtyivät koululla, ja kesäisin opettaja teki eräretkiä, kalasti tammukoita ja huuhtoi kultaa. Hänellä oli vene Inarinjärven rannalla ja myöhemmin toinen Lokan tekoaltaassa. Siellä hän ajeli mustien pystyynkuolleiden puurunkojen välissä ja muisteli menneitä vuosiaan. Niin kului aika, kunnes koululaiset loppuivat eikä niitä ilmestynyt enää uusia, vaikka olisi taikonut sillä yli kuusikymmen vuotiaat eivät juuri synnytä ja nuorempia ei kylässä ollut. (ONP, 14.)

Ministerinleski on Annikin serkku etelästä. Hänen miehensä on tehnyt itsemurhan vähän aikaisemmin, kun ministerinleski saapuu Annikin luo. Kertoja antaa tilaa ministerinleskelle ja lisäksi hänellä on pitkiä dialogeja, joissa hän kertoo elämästään poliitikon rinnalla ja pohtii elämäänsä. Annikki kuuntelee, kun Ministerinleski puhuu miehestään ja poliittisesta elämästä etelässä. Hän sujahtaa Annikin kotiin vaikeuksitta, kuten Hanskin. Kertoja esittelee Ministerinlesken.

Ministerinleski oli väritön ja laiha ja pukeutui vielä mustiin. Hän oli joutunut jättämään kalliin vuokra-asunnon ja myynyt kertaheitolla kaikki tavaransa. Mukana hänellä oli vain muutama matkalaukku, miehensä tuhkauurna ja teini-ikäinen tytär. (ONP 1973, 105.)

Ministerinleski-henkilöhahmon kuvauksessa käytetään suoraa henkilökuvausta. Häntä kuvataan myöhemmin hänen puheensa kautta käyttäen epäsuoraa henkilökuvausta, kun hän kertoo omasta elämästään. Ministerinleski alkaa kesän kuluessa järjestää Annikin työntekijöiden asioita, kun Annikki on menettänyt otteensa arjesta. Hän auttaa myös Annikkia kirjanpidossa. Samalla Ministerinleski käy läpi omaa avioliittoaan kansanedustajan kanssa ja miehensä kuoleman aiheuttamaa surua puhuen miehestään. Hän ei turvaudu hiljaisuuteen, vaan pohtii usein asiat ääneen toisten kanssa, ja lopulta tyttärensä kanssa. Seuraavassa katkelmassa Ministerinleski kuitenkin fokalisoii ajatuksiaan.

Ministerinleski silputti perunaa. Hän ajatteli omaa elämäänsä taaksepäin. Sitä ruttuista pääsylippua, jonka Esko oli hänen syliinsä kerran opintopiirissä viskannut ja jonka hän oli ottanut vastaan. Pääsylippu kokonaiseen ihmiselämään ja sen kautta vielä toiseen, tuohon tyttären. Kuvat lepattivat niin kuin paperilyhdyt, kuin kuivumaan ripustetut valokuvat tien kahta puolta, eikä hän olisi halunnut yhtään niistä pois. (ONP, 170.)

Ministerin keskusteltua tyttärensä kanssa ministerin kuolemasta, tragedia tulee selvitettyä ja lesken ja tyttären suhde muuttuu. Heille syntyi puheysteys.

Kertoja ei aina suoraan nimeä henkilöahmojen tunteita, vaan ne tuodaan ilmi havainnollisesti tekstissä. Annikin rakastuessa saksalaiseen Annikin isän tunne on pelko tyttären puolesta.

Opettaja käännähti säikähtyneenä. Kolmenkymmenen vuoden takainen muisto häivähti mielessä: Annikki kuin pajunvirpi hellan ääressä ja upseeri äkkiä sormet vyötäisillä. Tikahtunut jännittynyt huuto, joka lähti kuin linnusta ja sitten nauru. (ONP, 62.)

Myöhemmin Annikin isän pelko Annikista on vaihtunut suruun. Kertoja tuo ilmi myös toisten henkilöiden suhtautumisen Annikin rakkaaseen ja rakkauteen.

Mieletön on rakastunut nainen, niin kuin ministerinleski asian ilmaisi. Tai ällöttävä, niin kuin sen sanoi hänen tyttärensä Sirkku. Keittäjä Aino Tikka ei sanonut mitään, hän ei yksinkertaisesti ehtinyt. Eikä opettaja, joka oli halvaantunut surusta. (ONP, 127.)

4. Annikki henkilöhahmona

Annikki oli lyhyenlöntä ja hieman tukevahko. Hänellä oli pikimusta tukka, joka ulottui otsalla kulmakarvoihin asti niin että kasvot näyttivät pikemminkin leveiltä kuin korkeilta. Jalat olivat tanakat ja vääräpuoleiset. Mutta silmät hänessä olivat kauneinta: ne liikahtelivat ovelasti korkeitten poskipäitten päällä kuin kaksi lintua. (ONP, 18.)

Näin kuvataan Annikkia, joka on yrittäjä Lapissa. Kohdassa käy ilmi monia henkilöhahmon ominaisuuksia. Kertoja kertoo Annikin olevan melko lyhyt, mustatukkainen ja tummasilmäinen. Esittelyssä käy ilmi, että Annikki on näöltään saamelainen. Kertoja mainitsee erityisesti Annikin silmät, joita kertoja vertaa lintuihin. Kertomuksessa käytetään paljon lintuallegorioita ja luontoaiheita Annikista puhuttaessa, varsinkin sen jälkeen, kun Hans saapuu Annikin luo. Annikki on päähenkilöhahmo, jonka elämää ja ajatuksia kuvataan romaanissa. Tässä luvussa käyn läpi Annikkia henkilöhahmona ja sitä miten henkilöhahmo rakentuu ja kehittyy.

Henkilöhahmosta tulee subjekti, jolle kokoamme inhimillisiä piirteitä ja erilaisia yksityiskohtia (Kantokorpi 2005, 121). Henkilöhahmo on yksi kertovan tekstin peruselementeistä ja siksi kirjallisuustutkimus joutuu ottamaan siihen asiaan suoraan tai epäsuorasti kantaa. Kirjallisuuden tutkimuksessa ei kysytä, millaista ihmistä henkilöhahmo esittää, vaan sitä miten tämä esittäminen on mahdollista (Käkelä-Puumala 2008, 244).

Henkilöhahmot ovat kertovassa fiktiossa tärkeitä. Modernissa kirjallisuudessa 1700-luvun lopusta lähtien on henkilöhahmoja pidetty tarinan tärkeimpänä komponenttina (Steinby 2013, 71).

Realismin valossa ajatellen henkilöhahmo ei ole pelkästään juonta eteenpäin vievä toimija vaan ainutlaatuinen yksilö, jonka luonteen ymmärtämisestä ratkaisevasti riippuu koko tekstin ymmärtäminen (Käkelä-Puumala 2008, 248).

Modernismin on katsottu jatkavan samaa henkilökuvauksen linjaa kuin realismikin ja ainoastaan kehittävän sitä pitemmälle korostaessaan henkilöhahmon psyykkisiä prosesseja toiminnan sijasta (Käkelä-Puumala 2008, 253). Kirjallisuushistoriallisesti realismi toimii kirjallisten modernismien alkuvaiheena eikä niiden vastavoimana (Rossi & Isomaa, 2015, 4). Kaipaisen romaanissa realistinen traditio on henkilöhahmojen perusta. Kaipainen kertoo realistisen tradition tapaan modernin ihmisen tarinaa. Kaipainen kuvaa romaaneissaan ihmistä todentuntuisesti kaikkine ristiriitoineen ja ongelmineen. Kaipaisen romaaneissa keskiössä on yleensä nainen, joka on jotenkin erilainen verrattuna toisiin henkilöhahmoihin. Kaipaisen romaanin nainen kehittyy henkilönä ja löytää oman tiensä, vaikka se vaatiikin naiselta paljon. Kaipainen rakentaa henkilöhahmonsa taitavasti ja kuvaa heitä todenmukaisesti.

Useassa Kaipaisen romaanissa on pohjana kansantarina modernina versiona. Romaanin subtekstina on *Kantelettaren* runo ”Turusen neiti” ja siitä tulee päähenkilöhahmon Annikki Turusen nimi. Nimen ympärille kerätään piirteitä ja niistä rakennetaan jonkinlaista kokonaisuutta. Subteksti luo ennakkoasetelman, joka valaisee myös Annikin ja Hansin suhdetta. Hans-henkilöhahmon nimi on kokonaisuudessaan Hans Gast, joka tarkoittaa vierasta. ”Turusen neiti”-runossa kestilte annetaan sama merkitys. Toisena subtekstinä on kansanlaulu ”On neidolla punapaula”, joka on antanut romaanille nimen. Tällainen intertekstuaalinen henkilöhahmojen rakentelu sopii kuitenkin yhteen kuvauksen realismin kanssa.

Henkilökuvausta voidaan tarkastella myös asteikolla pinnallinen, kaavamainen ja vastakohtana syvälinen tai uskottava, jotka ovat tyypillisiä henkilöhahmoja koskevia luonnehdintoja. Henkilöhahmon ”pintaa” on kaikki, mikä tekstistä voidaan havaita. ”Syvällisyyteen” kuuluvat kaikki ne asiat, jotka voidaan päätellä tekstistä eli tunteet, toiveet

ja halut. Nämä ohjaavat ja selittävät toimintaa. Syvällisyyteen liittyy yleensä positiivinen arvolataus. Henkilöhahmossa on ikään kuin sisäpuoli ja ulkopuoli, josta sisäpuoli on arvokkaampi (Puumala-Käkelä 2008, 245). Annikkia kuvataan ulkoisesti tavallisena keski-ikäisenä naisena. Kun sitten Annikin ajatuksia kuvataan, saadaan heti syvempi kuva henkilöhahmosta.

Helppoja olivat ja vaivattomia luonnon tarjoamat kuvat. Sitä kirjaa hän osasi lukea, ei ihmiskuntaa, ei itseään. Hän kulki ja kyseli, ja mitä syvemmälle kivelöön hän tuli, sitä avarampi ja kipeämpi hänen oli olo, aivan kuin hänen olisi pitänyt purkaa itseään yhtä aikaa kaikkien aistiensa pakosta: silmien, korvien, nenän ja suun ja ihon ja vielä sen kuudennen, jota tarvittiin, kun tehtiin luovia töitä. (ONP, 206.)

Näin saadaan tietää, mitä Annikille merkitsee luonto. Annikki samastuu luontoon ja tuntee itsensä kokonaiseksi luonnon keskellä. Mutta samalla hän tuntee kipeästi, kuinka hän on hajanainen kaiken tapahtuneen edessä. Annikki pakenee yhä uudestaan takaisin luontoon. Kaunokirjallisuudella on kyky tuottaa ”todellisuuden” kaltaisuus, jäljitellä ihminen ja hänen maailmansa siten, että samaistumme estoitta näin syntyneeseen illuusioon (Kantokorpi 2005, 119).

4.1 Henkilöhahmon rakentuminen

Kirjailija rakentaa henkilöhahmon osista ja kirjainmerkeistä. Hän kuvaa henkilöhahmon ulkoista olemusta ja myös henkilöhahmon ajatuksia, puhetta ja toimintaa, joista kertoja kertoo. Henkilöhahmolle kertyy piirteitä läpi teoksen (Tonteri 2003, 17). Henkilöhahmoilla esiintyy erilaisia luokitteluja. Jo vuonna 1927 E.M.Forster esitti henkilöhahmon kaksijaon litteisiin ja pyöreisiin fiktiivisiin henkilöhahmoihin. Litteät henkilöhahmot ovat karikatyyrinomaisia, usein koomisia henkilöhahmoja. He rakentuvat usein yhden luonteenpiirteen tai ominaisuuden ympärille. Tällaiset henkilöt eivät myöskään kehity

toiminnan edetessä. Pyöreä henkilöahmo on litteän vastakohta. Pyöreä henkilöahmo kehittyy tarinan edetessä ja pyöreys merkitsee kykyä ilmentää useampaa ominaisuutta (Rimmon-Kenan 1991, 54). Pyöreille henkilöahmoille tunnusomaista on, että ne paljastetaan kerronnassa vähä vähältä ja tästä paljastamisesta syntyy kuvauksen realismi. Pyöreä henkilöahmo on enemmän kuin tekojensa ja ulkoisten piirteidensä summa (Käkelä-Puumala 2008, 251).

Hans, Annikin rakastettu on litteä henkilöahmo, joka on staattinen ja ei kehity mihinkään. Annikki taas on pyöreä henkilöahmo, joka tarinan edetessä kehittyy ja jonka tietoisuus kasvaa tarinan edetessä. Annikilla on erilaisia ominaisuuksia, joita tuodaan tekstissä esiin. Litteä henkilöahmo on Annikin serkku Ministerinleski, vaikka juuri hänen matkansa etelään on romaanin käännekohta. Ministerinleski muuttuu surevasta leskestä toimivaksi naiseksi ja usein tuo ilmi sellaisia asioita, joita Annikin pitäisi sanoa ja tehdä. Hän rohkaisee Annikkia.

Ei meidän pidä toisissamme riippua, elämässä vain, mutta siinä sitten kynsin ja hampain ja vaikka miten vinkuroiden ja rimpuillen. Työ on naisen vapaus, jos kohta minun täytyy sanoa että monta kertaa on ollut hirmuisen ikävä.

- Niin, Annikki sanoi. - Minä uskon sen.
- Tee sinäkin vain työtä, sanoi leski. – Ja tehkää te kaikki täällä. Kyllä se siitä taas jotenkin lähtee eteenpäin, hän sanoi ja nousi bussiin, joka vei hänet pois. (ONP, 298.)

Ministerinleski antaa neuvoja neuvottomalle Annikille. Myös ministerinleski on lopulta löytänyt itsestään ihan uuden puolen.

Rimmon-Kenan esittää henkilöahmojen kuvausmallin, jossa muuttujat ovat kompleksisuus, kehitys ja tietoisuuden kuvauksen aste. Kukin näistä muuttujista on jatkumo, jonka toisessa päässä esimerkiksi on maksimaalinen kompleksisuus ja toisessa ääripäässä minimaalinen kompleksisuus. Näin ei tarvitse lokeroita yksittäisiä henkilöahmoja tiettyyn lokeroon (Kantokorpi 2005, 123).

Annikin kompleksisuus kasvaa sen mukaan, miten etenee hänen ja Hansin rakkaustarina.

Kuten todettiin jo aikaisemmin, sisäisen elämän näyttäytyminen tuo henkilöhahmoon syvyyttä (Tonteri 2003, 18). Annikki myös kehittyy tarinan edetessä, kun hän tiedostaa oman ainutlaatuisuutensa.

Tietoisuuden kuvauksessa puhutaan läpinäkymättömistä ja läpinäkyvistä henkilöhahmoista.

Läpinäkymättömällä henkilökuvalla tarkoitetaan sellaista fiktiivistä henkilöä, joka kuvataan ainoastaan ulkoapäin. Lukijalle kerrotaan ainoastaan henkilöhahmon ulkoinen olemus, hänen toimintansa, eleensä ja ilmeensä. Emme tiedä, mitä henkilö ajattelee (Kantokorpi 2005, 125). Romaanissa on lukuisa joukko sellaisia henkilöhahmoja, jotka liittyvät tarinaan, mutta ovat läpinäkymättömiä. Esimerkiksi Annikin verstaan työläiset ja jossain määrin myös Hans.

Läpinäkyvä henkilöhahmo merkitsee eräässä mielessä kaiken kertomista. Kerronta ikään kuin tunkeutuu henkilön sisäiseen maailmaan, ajatteluun ja aistimuksiin (Kantokorpi 2005, 125).

Annikki on tällainen läpinäkyvä henkilöhahmo, jonka ajatuksia ja ahdistusta tuodaan kerronnassa esille.

Henkilöhahmoa voidaan kuvata kahdella tavalla. Näitä ovat suora määrittely ja epäsuora esittäminen eli epäsuora henkilökuvauk. Henkilöhahmon ominaisuuksia voidaan pitää suorana luonnehdintana vain, jos sen esittää tekstin kertoja (Steinby 2013, 76). Tällä tavalla kertoja kuvaa Annikkia:

Hän oli neljäkymmentäviisi vuotias ja ikäisekseen melko hyvin säilynyt, jos ei nyt ottanut huomioon taipumusta lihomiseen. Parin kilon pudotus olisi luultavasti koitunut hänen edukseen, mutta hän söi kuin hevonen ja lisäksi nautti mielellään olutta. Parhaimmillaan hän oli iltamyöhällä olutmuki ja rasvaa tihkuva tikkumakkara kädessä, siinä hänet piti nähdä koko komeudessaan ja sen hän itsekin tiesi. (ONP, 19.)

Katkelmassa käytetään Annikista suoraa määritelmää ja huomataan, että Annikki ei

näyttänyt ikäiseltään ja on olemukseltaan pyöreä ja itsetietoinen ja piti oluesta. Annikkia ei

kuvata kauniiksi, pikemminkin komeaksi naiseksi. Tosin toisessa kohdassa mainitaan Annikin silmät, jotka olivat kauniit. Näin luonteenpiirteet voivat paljastaa sekä ainutkertaist tai epätavanomaiset teot että tavanomaiset toiminnot. Ainutkertaist teot kiinnittävät yleensä huomion henkilöhahmon dynaamiseen aspektiin ja ne merkitsevät yleensä kertomuksen käännekohtaa. Tavanomaiset toiminnot kertovat taas henkilökuvan muuttumattomuudesta tai staattisuudesta.

Henkilöhahmon luonnehdinta on epäsuoraa silloin kun luonteenpiirrettä ei mainita vaan se näytetään ja havainnollistetaan eri tavoin (Rimmon-Kenan 1991, 77-80).

Itsekin hän oli joutunut niistä vain kärsimään, oli menettänyt isänsä ja saanut sielulleen vaurion pommitusten kauhuissa. Mutta niin vain syytettiin ja syytettiin. Yhdenkin pohjoisen talon pihassa emäntä oli syöksynyt häntä kohti lapio tanassa, juuri kun hän oli kallistanut laiturilla olevaa maitotonkkaa kaataakseen siitä hiukan maitoa kenttäpulloonsa. Leikkiä täällä ei ainakaan ymmärretty. (ONP, 64.)

Tässä epäsuorassa henkilökuvauksessa käy ilmi, että Hans on kyllä kärsinyt sodan aikana ja se trauma näkyy Hansin ajatuksissa. Katkelmassa käy myös ilmi Hansin itsekkyyt ja se ettei hän kunnioita toisia ihmisiä. Hänen mielestään on luonnollista ottaa maitoa vieraalta ilman lupaa.

Henkilöhahmon luonnehdintaa vahvistaa analogia, joka korostaa vertailtavien asioiden kaltaisuutta tai kontrastia. Analogian voivat muodostaa nimet, maisema tai henkilöiden väliset rinnastukset. Näitä havainnollistamisen tapoja ovat henkilöhahmon toiminta, puhe, ulkoinen olemus ja ympäristö (Tonteri 2003, 12, 13).

Intomieli, elämänilo ja usko huomiseen sävyttivät nyt vanhan koulun, lippu liehui pihalla, ja Annikki istui haalariasuisena tikkaitten päässä ja maalasi seinää siniseksi. (ONP, 17.)

Katkelma kuvaa Annikin toimeliaisuutta, suurpiirteisyyttä ja uskoa tulevaisuuteen; Annikki haalariasuisena maalaa taloa uudenveroiseksi ja aloittaa näin taas alusta kaiken. Henkilön puhe, joko keskustelu ääneen tai hiljaa mielessä ilmentää useita luonteenpiirteitä sekä

sisällöltään että muodoltaan. Se mitä henkilöhahmo sanoo toisesta voi luonnehtia keskustelun kohdetta ja puhujaa itseään (Rimmon-Kenan 1991, 82-83).

Annikki ei paljon puhu, mutta hänen äänetöntä dialogiaan ja sisäistä fokalisaatiotaan esitetään useasti. Annikin lyhytsanaisuus ja hiljaiset monologit kertovat Annikista paljon.

Kai minä tajuan mikä sinusta on mukavaa ja mikä ei. Sinulle minä olen loitsiva noita, kuun vino kiilto silmissäni, kynnet suloisten käpälieni kätköissä, maanitteleva puhe ja nauru täynnä kiimaa. Ja kaikki ne ainekset ovat toki minussa, kenessäpä naisessa niitä ei tarpeen tullen olisi, kun vain osaisi niitä käyttää. Mutta pidemmän päälle minä alan kyllästyä tähän huvittajani rooliini. Huomaan olevani vanha ja väsynyt. (ONP, 130.)

Annikin yksinpuhelu jatkuu ja on kirjan pisin äänetön monologi. Annikkia ajatteluttaa kovasti hänen kokemansa rakkaus, joka loppujen lopuksi on hänelle pettymys. Hans pitää häntä noitana, joka loitsii. Annikki tietää, että hänellä on oma tahto, mutta hän ei tiedä miten sitä käyttää. Hän kokee itsensä huvittajaksi ja salaperäiseksi rakastajattareksi, mutta samalla hän tuntee itsensä pettyneeksi. Monologissa Annikin tietoisuus tehdään lukijalle läpinäkyväksi.

Henkilöhahmon ulkoista olemusta on käytetty ilmentämään henkilöhahmon luonteenpiirteitä kauan kertomakirjallisuudessa (Rimmon-Kenan 1991, 84). Annikki kuvataan toimeliaaksi, rohkeaksi ja hyväsydämiseksi. Kertoja kertoo, kuinka Annikki oli arvaamaton, ajoi tahtonsa läpi vaikka olisi ollutkin väärässä. Hän puhui kovalla, pahalla äänellä ja söi kuin hevonen. Häntä pidettiin kovana ja peräänantamattomana. Annikin toimintaa ja voimaa verrataan useasti mieheen ja miehen toimintaan. Miehisyys on liitetty Annikkiin jo nuorena. Annikki on verhonnut yksinäisyytensä toimeliaisuuteen ja miehisyyteen, johon hän on pitkään itsekin uskonut. Kertoja kertoo diegeettisessä yhteenvedossa Annikista:

Sillä hän oli elämänsä aikana tehnyt kaiken kuin mies, paremminkin, oli perustanut liikkeitä ja kaatunut niiden mukana niin kuin miehet tekevät, oli niellyt tappioita ja aloittanut alusta. Hän oli ponnistellut kaksin, kolmin verroin kuin mies kuten naisen tuleekin selvitäkseen miehen kanssa rinnan, ja aina hän oli selviytynyt voittajana myös näistä iltakävelyistä. (ONP, 90.)

Annikki tuntuu olevan kuitenkin yksinäinen ja vailla todellisia ystäviä. Annikin tunteita leimaa ulkopuolisuus, johon vaikuttaa hänen menneisyytensä ja johon hän törmää useasti ihmisten puheissa ja mielikuvissa.

Annikki on ollut rakastunut sodan aikana saksalaiseen sotilaaseen ja pettynyt pahasti suhteessa. Annikki oli lähtenyt sotilaan matkaan ja hänet oli jätetty meren armoille. Annikki on siitä lähtien ollut outo tapaus kyläläisten silmissä. Kertoja kertoo taas vahingoniloisen tuntuksena kyläläisten mielteistä, mitä mieltä kyläläiset ovat Annikista. Kyläläisten mielteitä fokalisoidaan: Toiset arvelevat ja toiset ovat varmoja siitä, mitä oli tuolloin käynyt.

Mutta kaksi tytöistä oli löydetty parin päivän päästä erään luodon rannasta alastomina ja takapuoli tervattuina. Toinen oli kuollut keuhkokuumeeseen tajuihinsa tulematta. Toinen oli ollut tämä Annikki. Kenellekään hän ei ollut suostunut koskaan kertomaan miten oli sinne luodolle joutunut. Toiset arvelivat että oli täytynyt tapahtua jokin onnettomuus. Toiset taas olivat sitä mieltä että Annikki oli varmaan käyttäytynyt laivassa jotenkin huonosti ja joutunut siitä syystä tervatuksi: hänellähän oli tunnetusti paha sisu. Yleensä oltiin sitä mieltä että hän oli moisen kohtelun ansainnutkin. (ONP, 61-62.)

Kertoja ei kommentoi kyläläisten pahansuopia ajatuksia, mutta kertoo innokkaasti mitä kyläläiset ajattelivat Annikista tuolloin. Syy Annikkiin kohdistuvaan väkivaltaiseen kohteluun on tietysti ollut Annikin paha luonne.

Toisaalta Annikki on sovitteleva ja hiljainen sivusta seuraaja, jolle työ on tärkeää. Annikin herkkyyks tulee esiin myös siinä, kun hän selittää kyläläisten unia.

Niinpä ihmiset läheltä ja kaukaa saapuivat hänen luokseen ja halusivat kuulla hänen ajatuksiaan. Hän otti heidät ystävällisesti vastaan, istutti kahvipöytään ja kuunteli mitä heillä oli sydämellään. Siinä sivussa hän saattoi myydä jonkin korun, mutta harvemmin näillä ihmisillä oli varaa sentapaiseen ylellisyyteen. Unien selittämiseen liittyi luultavasti jonkinlaista sielunhoitoakin, koska ihmisillä hänen luotaan lähtiessään oli tavallista helpottuneempi ilme kasvoillaan. (ONP, 19.)

Luonteenpiirteitä havainnollistetaan myös kuvaamalla ympäristöä, jossa henkilöhahmo asuu.

Luonteenpiirteitä ilmaisevina metonymioina käytetään usein henkilön fyysistä ympäristöä, esimerkiksi huonetta, taloa, katuja, kuten myös inhimillistä ympäristöä (perhe ja

yhteiskuntaluokka). Metonymia kuuluu kielikuviin, kun syy asetetaan seurauksen tilalle. Tässäkin jatkuvuussuhdetta, joka syntyy henkilön ja ympäristön läheisyyden perusteella, täydentää usein syysuhde samaan tapaan kuin ulkoisen olemuksen kuvauksessa (Rimmon-Kenan 1991, 86).

Alussa Annikin elämä on tasaista ja kaikki järjestyksessä niin kuin Annikin huone siistinä pitsityynynpäällisineen ja koti arkiaskareineen. Mutta Annikin ja Hansin suhteen edetessä kaikki hajoaa ja joutuu kaaokseen. Talon maalaaminen siniseksi kirjan alussa kuvaa hyvin Annikin toimeliaisuutta ja saa vertauskuvalliseen merkityksen Annikin elämässä, jolloin uusi elämänvaihe alkaa. Sininen on itsensä löytämisen väri ja sillä on rauhoittava vaikutus. Talo pysyy sinisenä, vähän vaalenneena tosin, vaikka Annikin rakkaussuhde loppuu.

Sitten kun kaikki muuttuu, Annikin laskupino kasvaa, Annikin huoneen järjestys tulee sekaiseksi, yksinkertainen lounasruokala muuttuu levottomaksi monitoimikeskukseksi.

Aikaisemmin leppoisa ja ystävällinen Annikki muuttuu kiukkuseksi, kun kyläläiset tulevat pyytämään unien selittämistä. Kertoja kertoo:

Eivät olleet kyläläiset Annikkia tuntea, kun poikkesivat uniaan kertomassa. Eivätkä olleet unien selityksenkään yhtä helpottavia kuin ennen. – Mitä turhia mariset, Annikki saattoi tiuskaista. Selvästi kiukkuisempi hän oli, vaikka kaiken todennäköisyyden mukaan hänen olisi pitänyt olla iloinen. (ONP, 126.)

Annikin luonteen muuttuminen ärtyisäksi kuvaa päähenkilön elämän epätasapainoa. Myös Annikin elämismaailma joutuu epätasapainoon. Yhä useammin Annikki pakenee luontoon yksinään. Hän menettää otteensa arjesta.

Kirjan maisema voi toimia paitsi luonteenpiirteen myös mielentilan analogiana (Rimmon-Kenan 1991, 90). Kun Lappiin tulee talvi ja lumi peittää kaiken alleen ja on pimeää, Annikki piirtelee vain musta-valkoisia kuvia, jotka kertovat ahdistuksesta ja alakulosta. Valo palaa

Annikin talossa koko ajan. Hänen piirroksissaan on geometrisiä kuvioita aivan kuin Annikki haluaisi järjestää sekavat ajatuksensa järjestykseen.

Se oli kaiken kaikkiaan kuin painajaisuni, tukehtuminen kylmään ja pimeään, johonkin epämääräiseen ahdistukseen, josta kaiken aikaa yrittää ryömiä valveille, ja kun on juuri pääsemässä, kun havahtuu ja saa silmänsä auki, tuntuu vielä vaikeammalta. Valo paloi huoneissa aamusta iltaan ja joskus yönkin läpi: Annikki nähtiin kumartuneena työpöytänsä ääreen, jossa hän teki laskelmia, kirjoitti käsin vihkoihin ja piirsi. Hänen toimistonsa seinät olivat täynnä eriskummallisia piirroksia, jonkinlaisia mallikuvioita tai tauluja, joissa ei ollut lainkaan värejä, pelkkää mustaa ja valkeaa vain, ja monessa niissä nähtiin kolmioiden ja muiden geometrysten kuvioiden ja koukeroiden seassa ihmiskasvot, joissa näkyi vain yksi silmä tai puoli päätä. (ONP, 295.)

Pimeä talvinen Lappi on räikeänä vastakohtana valoisalle lapin kesälle, jolloin aurinko ei laske ollenkaan. Epäsuorasti Annikkia kuvataan kuvaamalla Lapin luontoa, sen kauneutta, karuutta ja kesyttömyyttä. Se millaisena ympäristö näyttäytyy ja miten henkilö suhtautuu ympäristöönsä, kertoo paljon henkilön persoonasta, hänen toiveistaan ja peloistaan (Tonteri 2003, 13).

Oma vikani että petän itseäni. Vaaran laelta Annikki näki Lapin maiseman sellaisena kuin se luultavasti oli. karu, villi ja jumalattoman kaunis niin kuin hän oli itsekin, kun uskalsi tunnustaa. Saavuttamaton, mahdottomuus, ja kuitenkin hän seisoj keskellä sitä avoinna kokemaan. (ONP 212.)

Annikki on kuin Lappi itse, kaunis ja ylväs, jota vieraat käyttävät hyväkseen kuten etelän ihmiset ja päättäjät käyttävät Lappia hyväkseen riistämällä tätä pohjoista aluetta. Annikki käsittää lopulta oman olemuksensa. Annikki on salaperäinen ja kesytön kuin Lappi, tai vapaa kuin taivaan linnut, joihin Annikki myös vertautuu.

Ihmiset tulevat Annikin luo ja nauttivat hänen vieraanvaraisuudestaan ja hyväntahtoisuudestaan sinisessä talossa. Ja varsinkin sen jälkeen, kun eräs lehti mainitsi Annikin lounasruokalan ja Annikin rakastetun. Kertoja kertoo taas suorasukaisesti ulkopuolisen näkökannan Annikista ja Annikin rakastetusta. Ihmiset ovat kiinnostuneita Annikista ja hänen tekemisistään. Kaikki massasta poikkeaminen synnyttää spekulatioita ja ilkeämielisyyttä. Kertojalla on tapana spekuloida mietteistään epävarmasti ”ehkä” sanalla.

Ehkä se oli se että talo oli sattumalta niin sininen, ehkä se että pääskyselä pitivät sen räystääslautoissa riettaanhilpeää peliä ja vyörastas lauloi läheisessä metsässä. Ehkä lemmenparin tietty epäsuhtaisuus, jossa toisena osapuolena oli hyvännäköinen muusikko ja toisena ikääntynyt naisenpuoli, ruma ja lihava kuin kirkonkuva hullun maalarin jäljiltä. (ONP, 99.)

Annikki hakee tiedostamattaan hyväksyntää ihmisiltä ja on tyytyväinen, kun ihmiset tulevat hänen luokseen. Annikki on ollut kyläläisten silmätikkuna monesti ja nyt Annikki nauttii ihmisistä ympärillään. Hän uskoo vielä ihmisten vilpittömyyteen, sillä Annikki on rehellinen toisia kohtaan tai sitten rakastunut Annikki vain haluaa jakaa omastaan.

Harva se päivä tupsahti pihaan joku entinen työtoveri, nuoruudenaikainen ystävä, vanha esimies, pikkuserkku perheineen, mistä kaikesta niitä siunaantuikaan. Eivätkä he halunneet juuri mitään: vain vähän syödä ja sauna, ryypätä ja rupatella, kalastaa ja metsästä, samota erämaissa, etsiä keloja ja kääpiä, poimia hilloja, tanssittaa lapintyttöjä, rentoutua ja ennen kaikkea kokea Annikkia ihmisenä, hänen ylenpalttista rakastettavaa vieraanvaraisuuttaan, joka takasi heille eväät eteenkinpäin. Niin oli säästetty viikon majoitus- ja muonavarat, ja armas Annikki seisoi portilla vilkuttamassa. (ONP, 115.)

Lukijalle tulee mieleen kertojan kertomasta, että kaikki haluavat käyttää hyväkseen Annikkia.

Jälleen Annikki ikään kuin samaistuu myös hyväksikäytettyyn Lappiin.

5. Annikki ja Hans, tarina rakkaudesta

Annikki, Turusen neiti, istuvi Turun korolla, luopi silmänsä selälle, käänti päätä päivän alle, näki purren purjehtivan: ”Se on pursi kestin pursi.” Jopa kesti kerkiävi, itse purresta puhuvi: ”Tule poies neiti lapsi!” ”En tule minä sinulle, en sinulle enkä muille, vasten kieltä emoni, varoitusta vanhempani. (Kanteletar (K), 260.)

Annikki rakastuu saksalaiseen Hans Gastiin. Gast tarkoittaa vierasta. Hans on ravintolamusiikko, jonkin verran nuorempi Annikkia. Hans tulee Annikin luo kesän alussa, jolloin villihanhet lentävät taivaalla, kalasääksi on tullut Lappiin ja aurinko paistaa läpi yön. Annikin ja Hansin rakkaus vertautuu heräävään, valoisaan luontoon. Rakkaussuhde alkaa kevään korvalla ja tulee päätökseensä syksyllä muuttolintujen lähtiessä etelään. *On neidolla punapaula*-romaanissa seurataan Annikin rakkaussuhdetta kansanrunon ”Turusen neiti” mukaan ja kansanlaulun ”On neidolla punapaula” mukaisesti. ”Turusen neiti”-runo on vuorolausuttu runo, jossa käyvät dialogia runon Annikki ja kesti, joka purjehtii Annikin kotisatamaan. Romaanissa saksalainen Hans ei purjehtinut, vaan tuli autolla Annikin luo.

Runossa Annikki kertoo kestillä vanhempiensa varoituksista kestin suhteen, joita varoituksia Annikki ei runon puhujan mukaan tottele. Kesti viettää talven Annikin luona, mutta odottaa vain kesää, jotta voisi lähteä pois kotiin. Runon puhujan mukaan kesti jättää Annikin kivelle itkemään ja kostoksi Annikki pyytää avuksi Ukko-jumalaa, että Ukko nostaisi tuulen kestin laivaa tuhoamaan.

”Ukkoseni, ainoiseni! Nosta pilvi luotehelta, nosta suuri säien voima, aalto ankara kohota hurjoa hukuttamahan mielipuolta painamahan.” (Kanteletar 1966, 261)

”*On neidolla punapaula*” on uusmaalainen kansanlaulu, johon myös viitataan subtekstinä romaanissa. Kansanlaulu ”On neidolla punapaula” on myös vuorolausuttu runo, jossa on runon puhuja ja puhujalle vastauksen antava sulhanen. Runossa neito käy tanssiin ja sitoo

paulan miehen käsivarteen. Tanssiin kutsu ja tanssiminen toistuvat usein romaanissa.

Annikin ja Hansin suhde alkaa tanssimalla.

Ja kun tanssi loppui, hän laski Annikin lattialle. Miten hän oli jaksanutkaan niin painavaa naista niin kevyesti kannatella, kuin hennot koivut raskaita pilviä, joista sade on juuri puhkeamaisillaan, kuin heinien korret rakastavaisten rajuutta. (ONP, 83.)

Myöhemmin Annikki palaa tanssimiseen uudestaan, kun rakkaus Hansiin ajatteluttaa häntä.

Annikki toteaa, että tanssi toisen kanssa ei suinkaan lähennä ihmistä vaan voi etäännyttää ihmisiä toisistaan. Elämän tanssissa ihmiset tanssivat usein eri tahtiin.

Elämisen piirileikit, ne ovat meitä ihmisiä varten. Me olemme luoneet ne leikeiksemme että jaksaisimme täällä maan päällä. Ja kuitenkin: elämisen piirileikit, nämä tanhut, niistä ei ole meille. Käännämme selkämme, seisomme toisiimme selin, olemme etäiset. (ONP; 131.)

Yksi luku *On neidolla punapaula*-romaanissa kertoo mikä paula on ja että värit ja kuviot ovat tarkasti määritellyt. Paulan värit ovat kirkkaat, mutta kuten elämässä mustia kuvioita on myös mukana värikkäiden seassa.

Miehen paulan valkoisella pohjalla ilakoivat monennäköiset risti- ja hakakuviot, mutta naisen paulassa käydä jurottua vain yksinkertainen värikoukutus kaksoisrannun ohjissa tai punainen koukutus sinisellä keskiviivalla, joskus mustiakin kuvioita joukossa. Mustiakin kuvioita joukossa. (ONP, 87.)

Paula tarkoittaa siteenä käytettävää nuoraa tai nauhaa kuten kengänpaulat. Kalastusnuotan tai verkon ylä- ja alareunassa on paulaksi kutsuttu nuora. Metsästyksessä sanotaan, että viritetään linnuille pauloja. Kuvainnollisesti sanaa käytetään lumoutumisesta; joutua jonkin pauloihin tai kietoa joku pauloihinsa: kietoa lemмен pauloihin. (Https:// www.vahvike.fi 15.1.2019)

On neidolla punapaula kun tanssiin käy. On neidolla punapaula kun tanssiin käy. Käsivartehen kultansa solmii hän sen, käsivartehen kultansa solmii hän sen. (suomenruotsalainen kansanlaulu)

Paula toimii motiivina tarinassa. Suhteen alussa Annikki henkilöhahmo kietoo oman paulansa Hansin hartioiden ympärille. Toisen kerran viitataan kuvainnollisesti paulaan, kun

Annikki ja Hansa kävelevät pihalla ja Annikki tarkastaa kalaverkkojaan. Kalaverkossa on paula. Annikki myös lumoutuu nuoresta miehestä. Hans puhuu Annikista lintuna ja virittää kuvainnollisesti Annikille ansoja kuin metsämies.

Tosin Hans oli paljolti antanut aihetta, oli kehunut häntä linnuksi ja hanheksi, oli ihaillut Annikin jalan lennokasta menoa, luvannut pistää reppuun ja viedä tunturiin. Ja entäs sitten se tanssi. Olisi siinä hoikempikin nainen mennyt lankaan, saati sitten kun kaveri vielä soitti silmät ummessa Ramonaa ja oli muutenkin kuin neulemuotilehdestä repäisty sivu. (ONP, 88.)

Annikki yrittää vielä estellä Hansia viettämästä yötä hänen huoneessaan, mutta estelyt ovat turhia ja Annikki antaa viimein periksi, kun Hans väittää olevansa impotentti ja Annikki antaa näin periksi ja lankeaa miehen ja rakkauden pauloihin.

5.1 Annikki ja tunteet

Henkilöhahmojen ajattelu, puheet, eleet ja toiminta paljastavat tunteita. *On neidolla punapaula*-romaanissa henkilöhahmot käyvät lävitse monenlaisia tunteita. Tässä luvussa tarkastelen päähenkilöhahmojen tunteita ja miten niitä kuvataan.

Lukijan ja tekstin vuorovaikutus on tärkeä. Se, miltä teksti tuntuu aiheuttaa lukukokemukseen affektisuutta (Kainulainen 2016, 133). Fiktiiviset hahmot herättävät tunteita lukijoissa, mutta toisaalta lukija tuntee toisin kuin henkilöhahmo. Jos puhutaan fiktiivisten hahmojen kuvauksen poetiikasta, pitäisi pohtia myös millaisia tunnevaikutuksia tekijän yleisöön päin suunnataan eikä ajatella henkilöhahmoja kanssaihmisinä (Lyytikäinen 2016, 42-43).

Romaanin kuvailtu ympäristö synnyttää myös tunteita. Ympäristö näyttäytyy erilaisena lukijalle ja henkilöhahmoille. Paikkakokemus muodostuu aistimuksista ja paikkaan liittyvistä ja sen herättämistä henkilökohtaisista muistoista, odotuksista ja tuntemuksista: sisä-tai

ulkopuolisuudesta, osallisuudesta ja sivullisuudesta. Topofilia tarkoittaa ihmisen ja paikan välistä vahvaa yhteenkuuluvuutta, jolloin paikka koetaan turvalliseksi ja omaksi.

Vasta kaukana kalliolla hengitys tasaantui. Siellä hän ajatteli miten oli saattanut niin unohtaa. Linnut, puut, kasvit, tämän maiseman, joka sittenkin näkyi merkitsevän hänelle niin paljon. Mutta merkitsikö se enemmän kuin ihminen? (ONP, 191.)

Annikki pakenee ajatuksiaan luontoon, metsään, joka merkitsee hänelle paljon. Annikki on ristiriitaisissa tunnelmissa. Maailma sellaisena kuin ihminen sen päivittäin kohtaa, kutsutaan elämismaailmaksi (Koho 2016, 196, 200). Annikki kokee Lapin turvalliseksi ja omaksi. Annikin elämismaailma on Lappi. Annikin elämismaailman muodostavat myös oma verstaas, oma sininen talo ja luonto.

Kirjallisuudessa on kysymys kuvaavista esityksistä, joiden mimeettinen, fiktiivinen esitystapa erottaa ne niistä kuvauksista, joita tunteiden tutkijat käyttävät. Henkilöhahmot samoin kuin teoksen muutkin elementit toteuttavat tekijän näkemyksiä eivätkä peilaa todellisuutta.

Kun pohditaan, miten tunteet ja tuntemukset toimivat kaunokirjallisissa teoksissa, huomio kiinnittyy lukijaan ja lukemiseen (Helle & Hollsten 2016, 20). Henkilöhahmon kuvauksen taito kirjallisuudessa on luoda henkilöstä mielikuva, johon lukijat kiinnittävät tunnelatauksen riippumatta siitä, mitä kyseinen hahmo tuntee. Henkilöhahmot voivat herättää lukijoissa sympatiaa tai halveksuntaa. Henkilöhahmoina kohdistuvia tunnereaktioitamme säädellään erilaisin esitystavoin niin että henkilöhahmon tunteiden sijaan lukija voi tuntea päinvastaisia tunteita (Lyytikäinen 2016, 42-43, 48). Annikki on yksinäinen, rehellinen ja pelokas. Lukijan myötätunto on Annikin puolella, kun taas Hans synnyttää epämääräisiä emotioita.

Oi, hän oli niin haluttavan näköinen mies, ja moni häntä halusikin, keittäjä halusi ja apulikat, ministerinleski, Sirkku ja matkustavaiset naiset, osin miehetkin, ja ehkä hänellä olikin syrjähyppyjä, mutta ne hän suoritti tahdikkaasti ja varoen. Annikin hän oli ja Annikin mukana kulki, ajattelivatpa kateelliset haluajat sitten mitä tahansa. (ONP, 124.)

Kertoja kertoo Hansista, Hansin syrjähyppystä ja kateellisista naisista omaan ironiseen sävyynsä. Kertoja ei esitä mitään varmaa, vaan vain arveluja. Kertojan ironiaan ja arveluihin henkilöhahmoista törmätään Kaipaisen teoksessa yhä uudestaan.

Lukijan on helppo tuntea Annikkia kohtaan sympatiaa jo kirjan alussa, kun Annikki muistelee Hansia ja alun kerronnassa käy ilmi, että Annikki on suhteen jätetty osapuoli.

Älkää te toiset tytöt tehkö niin kuin minä poloinen tein. Miehen mieltä noudattelin, miehen mieltä, Hansin kaunista saksan kieltä. (ONP, 5.)

Romaani on rakkausromaani ja rakkaus tunteena on voimakas. Annikin tunteet vaihtelevat hyväntahtoisesta toimijasta rakastuneeseen naiseen, tahdottomuuteen ja lopulta itsensä löytämiseen. Rakastelua kuvataan romaanissa eri lailla riippuen Annikin mielentilasta ja rakkauden ajankohdasta.

Ja Annikin vuode keinahteli kuin kehto, sen pitsit puhkesivat kirkumaan, sen pielukset vaahtosivat kuin meren syli, sen tähdet kohosivat kattoon ja kimalsivat siellä valon jatkona koko sen ihmeellisen illan ja yön ja vielä kauan jälkeenpäinkin. (ONP, 98.)

Suhteen alussa rakkaus on Annikille kuin kehto, turvapaikka. Rakkaus on kuin vaahtoava meri ja tähdet kimaltavat taivaankannella. Kun Annikki tiedostaa itsensä itsenäisenä naisena, niin rakastelukin muuttaa muotoaan. Annikki ei halua olla alistettu nainen vaan ohjata koko toimintaa. Rakastelukohtaus on täynnä aggressiivisuutta.

Oli kuin korkki olisi lentänyt hänen suultaan, kuin hänet olisi isketty kantoa vasten säpäleiksi, kuin hakattu lämpimältä hajalle. Hän tarrasi kiinni ja halusi, hän väänsi itseään, hän asetteli Hansin käsiä, hän kokeili niiltä erilaisia kosketuksia. Hän maanitteli ja komensi. (ONP, 221.)

Myöhemmin rakasteluun tulee mukaan yksinäisyys ja Annikki ikään kuin palaa lähtökuoppiinsa. Tähdet ja taivas ovat vielä kuvauksessa mukana. Hans kysyy Annikilta rakastelusta. Tätä Hans ei ole koskaan aiemmin kysynyt Annikilta.

- Ei, vaan minä tajuan sen niin että olen yksin, ja se siinä juuri onkin niin hyvä, Annikki sanoi.- Kun minä makaan sinun kanssasi, minä koen sen niin että se on kuin valoisa jäinen avaruus, ammottava hiljaisuus ympärillä, kuu ja tähdet, tähtien terävät särmät rikkovat minua, moukaroivat ja ruhjovat ja kuun sirppi viiltää minut kahtia, minä kimpoan kaarelle ja jännityn siihen kuin maailman kaari ja olen yhtäkkiä viiltävän yksin, niin yksin että en halua ketään lähelleni. (ONP, 224.)

Annikki kokee olevansa lopulta yksin. Rakkaus on kylmää ja rakkaus on ruhjovaa. Rakkaus satuttaa. Annikki käy suhteessa läpi jonkinlaisen eksistentiaalisen kriisin, josta hän selviää.

Affekteiksi eli tuntemuksiksi voisi lukea Annikin epävarmuuden, levottomuuden ja jonkinasteisen häpeän rakkauden kokemisessa, sillä ne kuvautuvat ruumiillisesi.

Myös Annikin työntekijöiden suhtautuminen Annikkiin on värittyä. Annikin tunteisiin ei uskota ja ihmiset ovat sitä mieltä, että Annikilla on paha sisu. Kun Hans sitten on lähtenyt, Ministerinleski ja keittäjä pohtivat Hansin lähtöä Annikin läsnäollessa. Dialogia käyvät ministerinleski, keittäjä Aino Tikka ja Annikki.

- Tapan ja kuristan, ammun siihen paikkaan.
- Mitä varten? Eihän sen ollut pakko sinua rakastaa.
- Mutta kun se otti ne avaimet.
- Mitä sinä nyt yksistä avaimista. Parissa päivässä saat uudet.
- Olkoon.
- Mutta et uutta saksalaista tietysti.
- Saksalaisiakin tulee aina uusia, Aino Tikka lohdutti sivusta. (ONP, 278.)

Dialogi, jota käyvät Annikki ja Ministerinleski, kuvaa hyvin ihmisten suhtautumista Annikkiin ja hänen tunteisiinsa. Annikin tunteita hallitsevat rakkaus ja viha. Heillä ei ole ymmärrystä Annikin tunteille. Toiset naiset huomauttavat vain, että saksalaisia tulee aina uusia, kuten Hans huomauttaa Annikille kalasääksen kuollessa, että lintuja tulee aina uusia. Aino Tikka muistelee mieleessään, mitä Annikille sattui sodan jälkeen ja nyt taas sama toistuu, saksalainen jättää Annikin. Seuraava lainaus jatkaa ihmisten mietteitä Annikista. Annikin pyydettyä yhden verstaan työmiehistä huoneeseensa, mies ajatteli ensiksi Annikin yrittävän iskeä hänet.

Niila maistoi juomaa ja ihmetteli. Jos Annikilla nyt oli aikomus iskeä hänet, niin siinä se kyllä erehtyi. Tuommoista naista ja vielä toisen jäljiltä hän ei ottaisi unissaankaan, tai no ehkä unissa, mutta ei valveilla eikä selvin päin, paitsi jos muutaman naukun jälkeen. (ONP 1973, 282.)

Naisten ja miesten suhtautuminen Annikkiin on erilaista, mutta silti väritynyttä ja jossain määrin surkuttelevaa. Annikki halusi kyllä rakkautta, mutta halusi suojella itseään pettymykseltä. Annikin suojautumiskeino pettymykseltä ja naurunalaiseksi joutumiselta on nauru häntä loukannutta ihmistä kohtaan. Annikki on aikuisenakin joutunut naurunalaiseksi tällä kertaa työkavereiden silmissä. Häntä oli mainittu halukkaaksi miesten ja seksin suhteen koko juhlaikonsa edessä.

Ja Annikki oli nauranut mukana, oli nauranut niin että vedet olivat tulleet silmiin, ja kun hän kohta oli tehnyt asiaa naistenhuoneeseen, hän oli huomannut että ne vedet olivatkin itkua ja että niitä ei voinut estää. Hän oli lukinnut oven perässään, teeskennellyt pahoinvointia ja itkenyt niin ettei voisi. (ONP 1973, 96-97.)

Kertojan suhde Annikkiin on kaksijakoinen, toisaalta kertoja kertoo asioista Annikin kannalta, mutta toisaalta kertoja selostaa laajasti kyläläisten mielteitä Annikista ja ikään kuin lähtee arveluihin mukaan. Kertoja jättää arvioinnin lukijalle.

Annikin tunteet värityvät hänen menneisyytensä tunnekokemusten mukaan. Annikki kokee pettyneensä tunteissaan, lähinnä rakkaudessa monta kertaa.

Annikki kokee myös häpeää rakkauden edessä. Annikki kokee riittämättömyyttä Hansin edessä ja häpeää myös kehoaan ja olemustaan. Seuraavassa katkelmassa kuvataan häpeää.

Sillä jos hän ei saisi sitä nyt poistumaan, hänen oli (mahdollisen) ilon jälkeen kestävä myös häpeä. Se oli häpeä, jonka hän useimmiten unohti, onneksi, sillä se oli tarpeeton ja kohtuuton. Hänen oli kestävä koko totuutensa. Että hän ei kohta olisi enää mitään muuta kuin alaston lihava nainen, jonka kaulassa vuodet roikkuivat alakuloisina kuin jotkut jätöpussit, jonka käsivarsia selluliitti muhkuroidi, jonka reidet kasvattivat ympärilleen muuria ja vuosivuodelta etääntyivät toisistaan. Ja kun hän olisi riisuttu ja alaston, hän ei kykenisi toisten silmien alla edes nauramaan itselleen niin kuin tavallisesti teki. (ONP, 93-94.)

Annikin vapaassa epäsuorassa esityksessä paljastuu häpeä vanhenevan naisen vartalosta.

Vanhan naisen vartalo kuvataan groteskiksi, roikkuvaksi ja muhkuraiseksi, joka voi synnyttää lukijoissa inhon tunteita. Annikki myös pelkää omaa alastomuuttaan, sekä ruumiinsa että mielensä alastomuutta rakkauden edessä. Annikki on kaikesta huolimatta rehellinen itselleen. Hän myöntää tuntevansa häpeää, mutta hän kokee, että pääsee tunteen yli ja ettei jää tunteeseen kiinni. Hänellä ei ole mitään harhakuvitelmia itsestään. Hänen lapsuudessaan hänen äitinsä oli erilainen kuin muut. Se ja Annikin rakastuminen sodan aikana saksalaiseen sotilaaseen ja ihmisten puheet hänestä jättivät Annikkiin häpeän ja erilaisuuden tunteen, jonka hän on aikuisena melkein unohtanut firman johtajana ja toimeliaana naisena. Häpeästä on kyse silloin kun tuntee olevansa mitätön ja kelpaamaton.

Häpeätunteen(emoatio) aktivoituessa häpeän tunnetila (affekti) voimistuu, mikä voi synnyttää pysyvän häpeäkokemuksen (Koho 2016, 201, 209). Vanhempien häpeä siirtyy osaksi lasten kokemusmaailmaa, minäkuvaa ja identiteettiä. Häpeässä ei ole kysymys teoista vaan olemisesta. Tunteesta että yksilö on puutteellinen, virheellinen tai vääränlainen. Häpeä kiinnittyy kysymykseen, kuka oikein olen. Myös kiinnostuksen tai halun torjunta tai niiden jääminen huomiotta aiheuttaa häpeän kokemuksen (Hekanaho 2011, 42-43). Annikki on pystynyt unohtamaan häpeänsä ja erilaisuutensa, mutta joskus ne nousevat hänen mieleensä, varsinkin Hansin tullessa hänen luokseen.

5.2 Hans

Kertoja esittelee Hansin seuraavasti:

Hans tuli liftaten aapojen ja tuntuereiden välistä. Hänellä oli poronsarvet hartioilla, reppu selässä ja kitara kainalossa. Repussa oli ruokaa, jonka hän oli tyhjentänyt pari päivää sitten erään motellin seisovasta lounaspöydästä. Se haisi. (ONP, 22).

Kertoja on maininnut Hansin nimen muutamaan kertaan romaanin alussa. Hans on ravintolamuusikko, joka on tullut Lappiin ystäviensä kanssa soittamaan. Hans on kiinnostunut lähes kaikesta, myös kummituksista, noidista ja loitsimisesta. Hans solahtaa Annikin elämään, sillä Hans haluaa niin. Annikki ei rakastuneena huomaa tätä ja pian saksalainen on jo järjestelemässä asioita Annikin koruverstaassa ja soittamassa pianoa Annikin lounasravintolassa. Annikki on rakkaudessa jotenkin kokematon, mutta myös rehellinen, kuten muissakin tunteissaan. Annikin isä varoitteli ryhtymästä suhteisiin saksalaisen kanssa. Ihmisten mielissä on kuitenkin enemmän sota-ajan huonot kokemukset saksalaisista kuin Annikin suojeleminen. Lapin hävitys aiheutti sen kokeneille kollektiivisen trauman. Kollektiivisten traumojen kohdalla painottuu vaiettujen kokemusten muistaminen ja työstäminen (Hollsten 2016, 188). Muut romaanin henkilöhahmot suhtautuvat saksalaiseen Hansiin myös epäilevästi.

- Minä olen ajatellut että mekin voisimme ottaa tänne jonkin villin eläimen häkkiin. Karhun tai ahman. Tai ilveksen. Sellaista olisi hauska näyttää turisteille.
- Aja se pois keittiöstä, Aino Tikka sanoi. – Se kulkee ja molkottaa tuota kieltään ja sitten se pistää joka kattilaan sormensa. Ihan kuin pikku lapsi. Minä en siedä semmoista. (ONP, 149).

Kohtauksessa Hans haluaa kaikenlaista kuten villejä eläimiä häkkiin. Lukijalle jää mielikuva liian innokkaasta ja lapsenomaisesta ihmisestä, joka haluaa käyttää toisten heikkoja kohtia hyväkseen, tässä tapauksessa Annikin hyväntahtoisuutta. Samalla Hans suututtaa keittäjänsä. Annikki ja sinisen talon väki (ministerinleski, hänen tyttärensä, Annikin työntekijät ja opettaja) kuuluvat yhteen. Hans jää ulkopuoliseksi, vaikka Hans itse ei tunne ulkopuolisuutta. Toisessa kohdassa Annikin isän vuoro on olla epäileväinen Hansin suhteen.

Saksalainen otti kartan taskustaan ja rupesi tutkimaan sitä.

-Mitä se utelee? Opettaja kysyi. – Älä kerro. Se voi olla vaikka vakooja, kun sillä on karttakin.

- Mitä ne meistä nyt vakoilisivat.

- Paljonhan ne nuo saksalaiset tutkivat täällä paikkoja. (ONP, 67.)

Annikin isä suhtautuu Hansiin koko ajan epäilevästi. Annikin isän epäluulon taustalla on sota-ajan kokemukset saksalaisista sotilaista. Hans kertoo tulleen Lappiin etsimään sodassa kaatunutta isäänsä. Kun hän puhuu Annikin kanssa kaatuneista sotilaista, joita on löydetty Lapista, Hans kysyy mistä tuntee sotilaan luurangon. Annikki vastaa ”Jos päästä löytyy kypärä tai rinnasta kunniamerkit. Ja sitten ne ovat reikiä täynnä.” Annikin vastaus on lapsellinen ikään kuin hän ei uskoisi Hansin tulleen kaatuneen isänsä takia Lappiin. Toisaalta Annikin vastaus myös aliarvioi saksalaista miestä.

Rakastellessaan Hansin kanssa Annikki puhuu miehelle suomea, jota tämä ei ymmärrä.

Annikki myös komentaa suomeksi miestä rakastellessaan.

- Sinä et tajua mitään, Annikki huusi pettyneenä rakastajansa korvaa. Eikä rakastaja tajunnutkaan, vaan kirjoitti päiväkirjaansa hyvin perusteellisen ja pitkävetetisen raportin, jossa sanottiin jotakin siihen tapaan kuin että ”noitani loitsii”. (ONP, 129.)

Hans luuli sitä loitsimiseksi, koska halusi näin uskoa. Suomen puhuminen on Annikin suojautumiskeino, häntä ei ainakaan tajuttaisi väärin niin kuin hänet aina oli tajuttu. Samalla suomen puhuminen on kuin piiloutumista rakkauden ja miehen edessä. Myös tunteita on helpompi ilmaista omalla kielellään, vaikka Annikki ei ilmaise puhumalla tunteitaan kuten ei Hanskaan. Annikki on pettynyt rakkauteen. Annikin pettymyksen tunne kuvataan Annikin ärtyisyytenä ja pakenemisena luontoon.

Annikki seisoj mutkassa sileällä kalliolla ja ulvoi suorastaan eläimelliseen malliin, vähän sillä tavalla kuin intiaanit lännenkuvissa. Hans säikähti. (ONP, 151.)

Annikki joikaa, kun Hans löytää hänet kalliolta. Hans alkaa kysellä joikaamisesta ja pyytää Annikki joikaamaan ihmisillekin. Hans ei yksinkertaisesti ymmärrä Annikkia eikä ehkä haluakaan ymmärtää. Annikki käy pitkiä yksinäisiä keskusteluja itsensä kanssa rakkaudesta ja kokee pian, ettei hän saa mitään tästä rakkaussuhteesta. Annikki kaipaa turvallisuutta, sillä sitä paitsi hän on jäänyt lapsuudessaan ja nuoruudessaan. Häntä on aina pidetty miehenkaltaisena ja miehethän eivät itke eivätkä saa näyttää tunteitaan. Annikki miettii:

Eikä rakkaus suinkaan ollut aina taivaita syleilevä hurmio, ei avaruuslento, ei syöksymistä linnunrataan. Itse asiassa ja jos rehellisiä ollaan, se oli hänelle pettymys. (ONP, 128.)

Annikin tunteet vaihtelevat nopeasti rakastuneesta väsyneeseen. Hans ei osaa ottaa suhteessa huomioon Annikkia. Hansista on mukava tehdä muistiinpanoja kaikesta. Hän suhtautuu rakkaussuhteeseen ja Annikkiinkin kuin tutkimuskohteeseen.

Hans on henkilöhahmona läpinäkymätön. Romaanissa Hans kuvataan lähinnä Annikin näkökulmasta ja Annikin ajatuksissa. Kertoja antaa lukijalle yhtä niukasti tietoa Hansista kuin Hans kertoo itsestään Annikille. Hans on etäiseksi jäävä henkilöhahmo, jonka sisäinen maailma ei juurikaan paljastu. Kun Annikki käy pitkiä monologeja rakkaudestaan niin Hansin ajatuksia tuodaan esille vain, kun Hans ihmettelee Annikin taloa ja muistelee sota-aikaa, isäänsä, jota ei ole nähnyt, äitiään ja pommisuojojassa kuollutta tyttöä, joka muistutti Annikkia.

Miten Hans muistikaan sen kaiken äkkiä, miten hän tuli nyt vasta verranneeksi. Annikin kasvoista se johtui, Annikin silmistä ja suusta, kun hän katsoi niitä. Mustatukkainen tyttö palmikot veressä, auki revähtäneet silmät sillä huikaistuneella hetkellä, jolloin taivas ja maa räjähtivät kappaleiksi ja kuolema makasi lapsitytön mustelmille, haavoille ja hajalle. Suuri aukeneva suu, jolle hän painoi pojan huulensa, ja veren maku. Äiti, tule ja pelasta. (ONP, 222-223)

Hans palaa mietteissään useasti sotaan, joka on jättänyt häneen trauman. Hans vaikuttaa tunteettomalta henkilöhahmolta. Hans kuvataan kauniiksi, levottomaksi ja itsekkääksi, joka ei osaa ottaa toisia huomioon.

Puhe luo tunnevaikutuksia lukijaan. Kirjassa ei käydä paljonkaan suoraa dialogia vaan hiljaista monologia. Vaikka yhtenä romaanin yhtenä teemana on rakkaus, niin konventionaalisia rakkauden sanoja ei käytetä juuri ollenkaan. Kun Annikki kiukustuu Hansille, hän puhuu suomea, jota Hans ei ymmärrä. Annikki jää hiljaiseksi henkilöahmoksi rakkauden edessä kuten Hansinkin. Hans ei paljon puhu kuten ei Annikkikaan.

Emotionaalisuuden kannalta on olennaista myös se mikä jätetään sanomatta (Hollsten 2016, 179).

Hans on verrannut alitajuisesti Annikkia pommisuojaissa kuolleeseen tyttöön. Heidän rakkautensa on muuttunut kiihkeäksi, aggressiiviseksi ja väkivaltaiseksi kuin sota, sen jälkeen kun Annikki tajuaa oman ainutlaatuisuutensa. Edellisessä katkelmassa Hans pyytää lopuksi apua äidiltään rakastellessaan Annikin kanssa.

Kun Annikkia verrataan Lapin luontoon ja lintuihin, jotka kuvaavat allegorisesti vapautta. Hansia kertoja vertaa pystykoiran häntään ja orihevoseen. Koira ja hevonen ovat opetettuja ja kesytettyjä eläimiä. Hanskin on opetettu reagoimaan esimerkiksi naisiin tietyllä tavalla.

Hän tuli joustavin pohkein ja kinterein, jotka olivat kuin orihevosella, hänen reitensä aaltosivat ja hänen käsivartensa nostivat Annikin keskellä tupaa korkealle ilmaan kuin metsänneidon. (ONP, 83.)

Toisessa kohdassa kertoja taas kertoo:

Sen hoikka selkä päättyi kapeaan lantioon, selkä oli vähän notkolla niin että takamus sojotti kippurassa kuin pystykoiran häntä. (ONP, 44.)

Juhani Ahon *Juhassa* Shemeikkaa verrataan myös hevoseen. Molemmat nuoret miehet, *Juhan* Shemeikka ja *Punapaulan* Hans ovat kulkijoita, jotka vaikuttavat asioihin ja ihmisiin vieraassa paikassa, jonne he tulevat.

Hansin itsekkyyks tulee esiin siinä, kun hän alkaa joikaamaan. Annikki on tehnyt hänelle lapinpuvun ja Hans tekee joikukeikkoja. Hans on itsekäs ja ei välitä perinteistä mitään. Toisaalta Annikki on tahdoton eikä voi kieltää Hansilta mitään, vaikka Annikki tietää, ettei kuka tahansa saa joikua.

Hansin tulon jälkeen Annikin elämismailma muuttuu. Hans vaatii Annikilta paljon, mutta ei anna itsestään mitään. Hans on levoton luonteeltaan. Hans tekee Annikin talosta monitoimikeskuksen, jonne tulevat kaikenlaiset itseään taiteilijoiksi kutsuvat. Koko tunnelma sinisessä talossa muuttuu levottomaksi ja asiat, jotka aikaisemmin olivat jotenkin hoidossa, jäävät hoitamatta. Annikki antaa tämän kaiken tapahtua. Tämä levottomuus vertautuu Annikin tunnetilaan, joka on muuttunut kärsimättömäksi ja hajanaiseksi. Annikki itse miettii, kuinka asiat hänen jäljiltään olisivat huonolla tolalla, sillä aina hän oli hoitanut asiansa. Annikki tuntuu kadottaneen otteensa omaan elämäänsä ja töihinsä. Annikki on pettynyt ja ulkopuolinen työntekijöidenkin silmissä.

- Kannatti ostaa ne tienoot, kun on kuulemma rahoituskin ulkomailta, Ameriikastako se nyt oli vai Saksasta.
- Sakemanni palaa polttamilleen kylille.
- Mistä te kaiken muka tiedätte? Annikki kysyi.
- Kaikkihan niistä täällä puhuu.
- En minä vaan ole mitään kuullut.
- Ei niitä saksan kielellä puhutakaan. (ONP, 188.)

Dialogissa Annikin työntekijät puhuvat uudesta hotellista, jota varten iso firma oli ostanut maata Lapista ja jota rakennettiin. Puheeseen liittyy myös Annikki, joka oli unohtanut uuden hotellin rakentamisen tunturiin. Dialogista käy selville, mitä Annikin työntekijät ajattelevat saksalaisista. He myös näpäyttävät Annikkia hänen ja saksalaisen suhteesta.

Romaanin käännekohtana voidaan pitää Ministerinlesken matkaa etelään, jonne Hans lähtee mukaan. Hansin ollessa poissa Annikki miettii itseään, olemassaoloon ja havahtuu omaan naiseuteensa.

Miten minä olen voinut näin unohtaa? Annikki kyseli. Hän kulki joen rantaa Toveri kintereillä, se sekarotuinen koira, joka oli kesän mittaan kuin huomaamatta ehtinyt täysikasvuiseksi. Oli syksy, sekin oli tullut hänen huomaamattaan, vaikka aikaisemmin tuskin ainoakaan vivahde vuodenaikojen vaihtelusta oli päässyt häneltä ohi. Kesä oli mennyt ilman kuvia. Kesä oli eletty täyteen. (ONP, 185.)

Annikille luonto on voimavara, mutta rakkauden tai intohimon tunteessa hän oli unohtanut luonnon merkityksen itselleen. Hän oli ollut niin täynnä Hansia, että kaikki oli mennyt häneltä ohi.

Annikki oli luonteensa mukaisesti heittäytynyt koko kehollaan ja mieleltään rakkauteen, kuten hän oli tottunut tekemään kaikki muutkin asiat intohimoisesti ja itsepäisesti. Välimatka Hansiin aiheutti

Annikissa tietoisuuden itsestään. Samalla hänen rakkautensa oli tullut päätökseen niin kuin kesän jälkeen tulee syksy. Häntä oli käytetty hyväksi kuin Lappia. Mutta ei häntä enää käytettäisi hyväksi.

Hän oli sen päättänyt.

Hans palaa etelästä ja ihmettelee Annikkia. Tässä vaiheessa tuodaan esille Hansin ajatuksia, joita ei paljon ole tuotu esiin.

Hän ei totisesti ollut kokenut mitään tällaista. Hän oli tottunut saamaan naiset palvelemaan, suorastaan palvomaan itseänsä, äitinsä ja muut. Hän oli tarpeeksi kaunis ja houkutteleva saadakseen ne käyttäytymään miten tahansa. Mutta ei näin. Hän oli ymmällään, hän oli pettynyt, hän melkein tunsu vastenmielisyyttä. (ONP, 222.)

Annikki pyytää vastahankaisen Hansin kutsumaan itseänsä nimeltä ensimmäistä kertaa, jonka tämä ihmetellen tekee. Nimen lausuminen antaa merkityksen Annikille omasta arvostaan. Annikille on tärkeää, että Hans kutsuisi häntä nimeltä eikä kohtelisi häntä kuin jotain tuntematonta. Nimi antaa ihmiselle identiteetin ja merkityksen. Annikki kokee olevansa itsenäinen ja tärkeä. Annikki puhuu paljon mutta Hans valittaa ja on väsynyt.

- Sinä olet tullut vanhan oloiseksi, Hans moitti. – Mikset sinä enää ole pirteä ja huvittava niin kuin ennen?
- Kun minua ei huvita.
- Ja sängyssäkin sinä aina vain komennat.
- Se johtuu siitä että minä olen oppinut puhumaan niin hyvin saksaa, Annikki selitti.
- Minä pidin enemmän siitä noidasta, joka loitsi suomeksi. (ONP, 239)

Tässä dialogissa Annikin kanssa Hans tuo esiin tuntemuksiaan avoimesti. Hän ei ymmärrä muuttunutta Annikkia. Hansin emotiot ovat pettymys ja vastenmielisyys Annikkia kohtaan.

Kun Hans lähtee pois Annikin luota, hän valehtelee Annikille ja ottaa mukaansa auton avaimet. Avaimet ovat nauhassa eli paulassa, jonka Annikki on tehnyt. Alussa Hans kietoi Annikin pauloihinsa, mutta nyt on Annikin vuoro ottaa Hans pauloihinsa. ” On neidolla punapaula”-laulu ja runo ”Turusen neiti” yhdistyvät teoksen lopussa ja tuovat jännitettä ja myyttisen vivahteen kerrontaan.

Lähtönsä jälkeen laivamatkalla Hans käy monologin kaltaisessa pitkässä vapaassa epäsuorassa esityksessä läpi kesää, Annikki ja Lappia. Hansin esityksessä on epäsuoraa kerrontaa ja fokalisaation vaihdoksia. Hans käy mielessään läpi ” On neidolla punapaula”-laulua. Hans on varma siitä, että hänellä on naisia tulevaisuudessakin ja että hän virittää edelleen pauloja naisia varten. Toisaalta hän ymmärtää väärin paula-sanan merkityksen kuten Hans ymmärsi koko ajan väärin myös Annikin.

Hän korjasi villapaidan kaulusta, ja märkä nauha ranteesta heilahti poskeen. Paulaksi ne sitä täälläpäin kutsuivat. Paula, saksalaisen naisen nimi. *On neidolla punapaula, kun tanssihin käy*, Hans hyräili. Hän oli oppinut täällä paljon suomalaisia kansanlauluja, joita sopi sitten laulaa kotoisissa tilaisuuksissa, vaikkapa jollekin Paulalle nimipäivänä. Tuntui mukavalta ajatella että Pauloja oli vielä maailma täynnä ja joku niistä tai useampikin juuri häntä varten. (ONP, 288-289.)

Hans ajattelee laivan kannella pitkässä äänettömässä monologissaan Annikkia ja heidän suhdettaan. Myrsky alkaa nousta. Hans näkee hahmon rannalla.

Tuo jumala suuri tuuli

Ei olisi pitänyt ehkä lähteä sillä tavalla hyvästiä heittämättä, mutta miten Hans olisi voinut sen muutenkaan tehdä. Iso itku siitä olisi syntynyt, huuto ja poru, kyllä hän Annikkinsa tuns. Lapinnoidan. (ONP, 287.)

Hans puolustelee itseään, kun oli jättänyt Annikin sanomatta sanaakaan. Hans mielessään vielä väittää tuntevansa Annikin reaktion, vaikkei hän oikeastaan tuntenut Annikkia ollenkaan. Hans ajattelee joskus tulevansa takaisin Annikin luo.

Vai luuletko että mä karkajan pois. Karkasin, Annikki, mutta anna anteeksi, tulenhan minä vielä takaisin. Tulen punaisella mercedeksellä, hienommalla kuin matkarakastajasi Volvo. Annikin alakuloiset kasvot, mustat hiukset, kahden puolen päätä palmikolla ja verta kasvoissa. Palmikkopäinen tyttö. (ONP, 289-290.)

Hansin mielessä sekoittuvat Annikki ja pommisuojaossa oleva kuollut tyttö. Oikeastaan Hansin utopistinen suunnitelma paluusta Annikin luo rikkaana miehenä tekee Hansin naurettavaksi ja lapselliseksi. Hän ei ole vain kylmä tutkijaluonne, millaiseksi hänet on kuvattu vaan huono ihmistuntija ja itsekäs unelmoidessaan mahdottomasta.

rakenna rajuinen ilma.

Inhottava tuuli ja vielä pimeäkin. Mutta säätiedotus oli luvannut heille hyvää matkaa. (ONP, 288.)

Hans seisoo laivan kannella ja Hansin mielteiden välissä on kursiivilla myrskyn nostatus loitsuja vuorotellen” On neidolla punapaula”-laulun kanssa. Nämä kerronnan keinot lisäävät tekstin affektiivisuutta. Tekstin affektisuus saa aikaan lukijassa tunnereaktion.

Miks niin lujalle sä solmit, oi armahani. Hans näki Annikin kasvot. Hämärästä ne katsoivat häntä, pistävät silmät ja punainen suu, joka näytti tänään kovin harmaalta. Annikin surulliset kasvot. (ONP, 289.)

Hans on väsynyt, mutta seisoo kuitenkin laivan kannella ja miettii Annikkia, joka ei jätä häntä rauhaan ajatuksissa. Hän on näkevinään myrskyssä Annikin kasvot.

Tänne luokse ja pois, aallot lauloivat. Kyllä hän Annikkia paljosta kiitti. Hänellä oli ollut ihana kesä. Hän päätti lähettää Annikille postikortin. Luokse ja pois. Veden kuohussa veneen perässä soi sen joikaava laulu: *Kaada laiva kallellensa, sysäele syrjällensä.* (ONP, 291.)

Hans miettii Annikkia ja mennyttä kesää, elämäänsä. Myrskyn voi nähdä kuvaavan Hansin sisäistä tunnetta siitä, että hän teki väärin Annikkia kohtaan. Loppujen lopuksi Hansin sisäinen tunne on kuin myrskyvä meri. Annikin hahmo ei jätä Hansia rauhaan. Hans näkee ja kuulee harhoja. Hansin ajatukset liikkuvat sekavana vyyhtinä kuin tanssi. Hän on kuulevinaan viimein loitsimista, jota on koko kesän odottanut.

6. Lopuksi

Anu Kaipaisen romaanin *On neidolla punapaula* (1973) teemana on kahden ihmisen välinen rakkaussuhde. Romaani kuvaa myös uuden aikakauden tuloa lappiin ja vanhan ajan väistymistä. Ihmiset suhtautuvat epäillen uuteen aikaan, joka uhkaa heidän perinteisiä arvojaan ja työtään. Lappia on hyväksikäytetty historian saatossa aina ja sitä ja sen luonnonvaroja riistetään edelleen. Anu Kaipainen puhuu romaanissa EEC:stä, joka edelsi EU:ta. Kaipainen käsittelee useissa teoksissaan oman aikansa ongelmia ja yhteiskunnallisia asioita, joista useat ovat vielä nykyäänkin ajankohtaisia.

Olen käsitellyt pro gradu- työssäni romaanin henkilöahmoja, henkilöahmojen rakentumista ja kerrontaa. Tutkimusongelmani on ollut selvittää, minkälainen henkilöahmo Annikki on ja miten henkilöahmot ovat rakentuneet. Olen tutkinut myös henkilöahmojen tunteita, tunneilmaisua ja sitä miten tunteita teoksessa kuvataan. Miten henkilöahmojen ajattelu, puheet ja eleet paljastavat tunteita. Olen käyttänyt teoreettisena viitekehyksenä narratologian käsitteitä kertomuksen teoriasta ja henkilöahmoista ja tunneteoraa.

Kaipaisen teos on moniulotteinen kirja. Se kuvaa ilmestymisajankohtansa, 70-luvun alun maailmaa ja rakentuu kansanrunojen myyttisistä aiheista. Useat Kaipaisen kirjat ammentavat aiheensa myyttisistä tarinoista ja kansanuskomuksista. Subtekstinä on *Kantelettaressa* oleva runo ”Turusen neiti” ja suomen-ruotsalainen kansanlaulu ”On neidolla punapaula”, jotka molemmat tekstit kulkevat kerronnan rinnalla. Teoksessa on intertekstuaalisia kytkentöjä tyyllillisesti lähinnä myös *Raamattuun*. Kaipaisen kieli on runsasta ja värikästä. Tyyli on paikka paikoin humoristista ja irvailevaa. Tunteiden kuvaamisessa Kaipaisen kieli on täynnä metaforia luonnosta, linnuista ja valoisista kesäöistä,

jotka herättävät lukijassa erilaisia tunteita. Linnut merkitsevät vapautta ja ovat motiivina tarinassa. Myös henkilöhahmot synnyttävät tunteita, joko sympatiaa tai halveksuntaa. Annikki on päähenkilöhahmo ja Hans hänen rakastajansa. Hans saapuu Annikin luo, kuten ”Turusen neiti”-runossa kesti saapuu Turusen neidin luo.

Annikki henkilöhahmona on kuvattu kompleksiseksi hahmoksi, joka muuttuu tarinan myötä. Kaikki ovat pitäneet Annikkia kovana ja peräänantamattomana ja se on lyönyt leimansa Annikkiin. Annikki on myös yksinäinen. Hansin myötä Annikki muuttuu vähitellen tuntevaksi naiseksi, joka hän on ollut ennen sotaa. Sota-aikana koettu traumaattinen kokemus on lyönyt leimansa Annikkiin. Annikki tuntee kaikki syvästi sisimmässään eikä osaa tuoda tunteitaan esiin sanoin.

Hans on kuvattu tunteettomaksi hahmoksi, joka ei tunnetasolla kehity ollenkaan. Hans henkilöhahmona on piittaamaton ja itsekäs. Hans on myös levoton, jolla on ollut sota-aikana niin ikään traumaattinen kokemus ja joka seuraa häntä yhä.

Annikki on syntynyt Lapissa, mutta muuttanut etelään. Annikki muuttaa uudestaan Lappiin aloittaen kaiken alusta. Romaanin lopussa Annikki muuttaa taas etelään. Näin Annikki on kuin muuttolintu. Lappiin hän aina palaa. Lappi on muutoista ja muutoksista huolimatta Annikille turvapaikka.

Henkilöhahmona Annikki toimelias, älykäs ja aikaansaapa. Hän on myös hyväsydäminen ottaessaan serkkunsa luokseen asumaan. Lisäksi Annikki on isänsä omaishoitaja. Tosin Annikin hyväsydämyyden taustalla on kapinoiva Annikki, joka haluaisi tehdä asiat toisin. Toisaalta Annikki taas on hiljainen, surumielinen ja yksinäinen. Annikki on erilaisuudessaan yksinäinen ennen Hansin tuloa. Rakkauden jälkeen yksinäisyys jatkuu ja Annikki palaa lopulta yksinäisyyteensä.

Annikki ei juuri saa tukea muilta kirjan henkilöihahmoilta, mikä on Kaipaisen teoksille ominaista. Toiset henkilöihahmot ovat valmiit tuomitsemaan päähenkilöihahmon. Kyläläiset eivät ymmärrä Annikkia. He puhuvat ja arvelevat pahaa Annikista tuntematta häntä ollenkaan. Annikki on sodan aikana rakastunut saksalaiseen sotilaaseen, joka on jättänyt Annikin nolosti rannalle. Suhde saksalaiseen uusiutuu kymmeniä vuosia sodan jälkeen ja taas Annikki on ihmisten silmätikkuna. Lopulta Annikki havahtuu tiedostamaan oman arvonsa. Kuten Lappikin nousi tuhkasta saksalaisten jättäessä Lapin.

Annikki vertautuu Lappiin, jota etelän ihmiset ovat hyväksikäyttäneet antamatta mitään takaisin. Hans on vieras, riistäjä ja hyväksikäyttäjä. ”Turusen neiti”-runossa Annikin viettelee nuori kaupppamies. Romaanin Hans on saksalainen muusikko, jossa reaalistuu runon kesti. Kaipaisen romaanissa kertoja on ekstradiegeettinen, joka kertoo tarinan Annikista ja Hansista. Kertoja tekee eksplisiittisiä väliintuloja, kun kommentoi väliin ironisesti ja ivallisesti tapahtumia ja lähinnä Annikkia. Kertoja ohjailee lukijan suuntautumista henkilöihahmoja kohtaan ja käyttää kertojan valta-asemaa kertoessaan Annikista ivallisesti. Kertojan suhtautuminen Annikkiin jättää lukijaan epävarman olon.

Rakastuessaan Annikki muuttuu tahdottomaksi, Hansin ohjailemaksi. Annikki ei ole ollut rakastunut pitkään aikaan ja pelkää rakastumista ja samaan aikaan Annikki haluaa kokea toisen ihmisen läheisyyttä. Annikki ei myöskään uskalla näyttää tunteitaan. Pelko rakkautta kohtaan kuvataan Annikin pakona tilanteesta. Annikki on rakentanut itselleen suojakuoren ja hän pakenee, ettei hänen suojakuorensa rikkoutuisi. Annikki juoksee monesti lapin luontoon ja tunturiin, joka on turvapaikka. Hän on luonnossa yleensä yksin tai sekarotuisen koiransa kanssa. Luonnolla on suuri merkitys kirjassa, kuten myös vuodenajoilla. Pimeä syksy ja talvi kuvaavat masennusta ja alakuloa. Kukaan muu kuin Annikki ei saanut rauhaa luonnossa ja

tunturissa vaeltaessaan. Hans kyllä käveli tunturissa, mutta ei rauhoittuakseen. vaan etsiäkseen luita. Ministerinleski ei käynyt metsässä ollenkaan kuten ei hänen tyttärensäkään.

Annikki häpeää itseään Hansin edessä. Häpeän tunteen aktivoituessa Annikki taas haluaa vain paeta tai lyödä Hansia. Annikki ja Hans ovat myös hiljaisia rakkauden edessä. Annikki puhuu suomea rakastellessaan ja Hans uskoo Annikin loitsivan. Lopulta he turvautuvat vaikenemiseen.

Annikki ei ole kuitenkaan uhrautuja. Hän ei halua olla toisten käskettävissä tai naurunalaisena. Kuten ”Turusen neiti”- runossa niin myös Annikki ottaa ohjat omiin käsiinsä. Häntä ei enää lannistettaisi kuten hänet on nuoruudessa lannistettu. Hansin odottama loitsiminen toteutuu lopulta, kun Annikki loitsii myrskyn kostaakseen kärsimänsä tuskan, jonka Hans aiheutti. Näin kerronnassa yhdistyy tarinan ja runon myyttiset piirteet.

Teoksen nimi viittaa kansanlauluun ja joka taas kertoo tanssista. Tanssin voi ymmärtää elämän metaforana. Elämä on tanssi. Tanssi toistaa itseään. Niin kuin tanssissa mennään tiettyjä askelkuvioita, niin ihmiselämäkin toistaa itseään. Kaikki palaa alkuun, alkaen aina uudestaan ja synnyttäen ehkä jotain uutta. Näin tapahtui myös Annikille; nuoruuden rakkaus saksalaiseen, aikuisen naisen rakkaus saksalaiseen. Lopulta Annikin lapsi tuo jatkuvuuden ja tanssi alkaa taas uudestaan.

Lukijalle esitetään lopuksi Annikki, joka näyttää olevan tasapainossa vuosien jälkeen tapahtumista. Tosin lukijan päätettäväksi annetaan, ketä Annikin piti varoittaa ja mistä. Ketkä tulivat sinisen, ränsistyneen talon pihaan puhuen saksaa ja joita oli vastassa palmikkopäinen tyttö ja sekarotuinen koira.

Gradua tehdessä ja lukiessa Anu Kaipaista tuli esiin monia kiinnostavia asioita, joita voisi tutkia lisää. Gradussani olen tarkastellut romaanin *On neidolla punapaula* henkilöhahmoja. Mielenkiintoista olisi tutkia Anu Kaipaisen muiden romaanien henkilöhahmoja ja myös teosten sivuhenkilöhahmoja ja henkilöhahmojen merkityksiä ja rooleja.

LÄHDELUETTELO

PAINETUT:

ONP= Kaipainen, Anu 1973: *On neidolla punapaula*. Porvoo-Helsinki: WSOY.

K= *Kanteletar* , 1966. Helsinki: SKS.

Enwald, Liisa 1999: Naiskirjallisuus. *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin*. Toim. Pertti Lassila. Helsinki: SKS.

Enwald, Liisa 1989: Magdaleena ja maailman lapset – Anu Kaipainen. *Sain roolin johon en mahdu. Suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja*. Toim. Maria-Liisa Nevala. Helsinki: Otava.

Hekanaho, Pia Livia 2011: Teksti, lukija ja affektit. *Avain 4. Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*.

Helle, Anna 2013: Tulkinnallinen horjuvuus ja affektit. Kuolema Monica Fagerholmin Amerikkalaisessa tytössä ja Sähkenäyttämössä. *Avain 1. Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*.

Helle, Anna 2016: ”On olemassa kivun alue minne vitsi ei yllä”. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Helle, Anna & Hollsten, Anna 2016: Tunnetko kirjallisuutta? Johdatus suomalaisen kirjallisuuden tutkimukseen tunteiden ja tuntemusten näkökulmasta. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Kainulainen, Siru 2016: Lukemisen tuntutiloja. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Kantokorpi, Mervi, Lyytikäinen, Pirjo, Viikari, Auli 2005: *Runousopin perusteet*. Helsinki: Yliopistopaino.

Koho, Satu 2016: Syyllisyyttä, pelkoa ja häpeää vaiennetussa kehossa. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Kurikka, Kaisa 2016: Kolmen pisteen tunteet. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Käkelä-Puumala, Tiina 2008: Persoona, funktio, teksti – henkilöhahmojen tutkimuksesta. *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Toim. Outi Alanko ja Tiina Käkelä Puumala. Helsinki: SKS.

Lyytikäinen, Pirjo 2016: Tunnevaikutuksia eli miten kirjallisuus liikuttaa lukijaa. Johdatusta tunteiden kognitiivisen poetiikan tutkimiseen. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna helle ja Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Meretoja, Hanna ja Mälikalli, Aino 2013: Affektit, ilmaisumuodot ja kirjallisuuden suuret kysymykset: Avaimen vuoden alku. *Avain 1. Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*.

Niemi, Juhani 1999: Kirjallisuus ja sukupolvikapina. *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin*. Toim. Pertti Lassila. Helsinki: SKS.

Otavan iso tietosanakirja 1964. Helsinki; Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rimmon-Kenan, Shlomith 1991: *Kertomuksen poetiikka*. Helsinki: SKS.

Rossi, Riikka ja Isomaa, Saija 2015: Kirjallisen realismin kysymyksiä. *Avain 1*.

Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti.

Saresma, Tuija 2016: Vihan ja kaunan tunneyhteisöt. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS.

Steinby, Liisa 2013: Kertomakirjallisuus. *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Toim. Aino Mäkikalli ja Liisa Steinby. Helsinki: SKS.

Suuri toivelaulu kirja 1, 1979: Toim. Aapeli Vuoristo. Helsinki: Musiikki Fazer ja Suuri suomalainen kirjakerho.

Tonteri, Päivi 2003: Luvattoman rakkauden lumo. *Romaanihenkilön muodonmuutoksia*.

Kuusi kirjoitusta henkilökuvauksesta. Toim. Pirjo Lyytikäinen ja Päivi Tonteri. Helsinki: SKS.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET:

<https://www.vahvike.fi>, katsottu 15.1.2019.